

אוניברסיטת בר-אילן
הפקולטה למדעי החברה
החוג המשולב – פרט

נטיה מינית וזהות מינית

עבודה סמינריונית

מגיש: קובי זיו

המנחה: פרופ' רפי קרסו

טבת התשע"ג

ינואר, 2013

תוכן עניינים:

1. פרק א' – הקדמה.....3
2. פרק ב' – סקירת ספרות : נטיה מינית וזהות מינית.....6
- א. האם מעורבים גורמים ביולוגיים?.....6
- ב. האם מעורבים גורמים פסיכולוגיים-סביבתיים?.....12
- ג. תיאוריות מגדריות.....15
3. פרק ג' – דיון.....20
4. סיכום.....30
5. רשימת הפניות.....33
6. נספח א' – זמרים ישראליים גאים.....37

פרק א' – הקדמה :

"תאונה טרגית שאירעה במהלך ניתוח העלתה בשעתה את ההשערה, שהזהות המינית והנטיה המינית של בני אדם אינן נשלטות באופן בלעדי ע"י גורמים ביולוגיים, ושאפשר לעצב תכונות אלה ולהשפיע עליהן באמצעות החינוך. תאומים זהים (בנים) גודלו כרגיל עד גיל שבעה חודשים, ואז נערך להם ניתוח של ברית מילה, ובמהלכו הוסר בטעות הפין של אחד מהם. מכשיר הצריבה (cautery), המשמש לחיתוך רקמות באמצעות זרם חשמלי, כוון גבוה מידי, ובמקום להסיר את העורלה בלבד, הסיר את איבר המין כולו. ההורים המיוסרים התלבטו מה לעשות, וכעבור זמן מה החליטו לגדל את הילד כילדה. גיון נהפך לג'ואן.

הוריה של ג'ואן החלו להלביש אותה בבגדי בנות ולהתייחס אליה כאל ילדה קטנה. נערך לה ניתוח לשינוי המין, ובו הסירו המנתחים את אשכיה ויצרו לה נרתיק. הפסיכולוגים שחקרו את ג'ואן דיווחו בתחילה שהיא ילדה רגילה ומאושרת, והסיקו שאופן חינוכה הוא שקבע את זהותה המינית. חוקרים רבים ראו את המקרה כניצחון של תהליך החברות (socialization) על הביולוגיה.

לרוע המזל, מסקנה זו הייתה נמהרת. התברר שג'ואן לא הייתה מאושרת בתור בת, אע"פ שלא ידעה כי נולדה בן זכר. היא הרגישה שבעצם היא בן, ואף ניסתה להשתין בעמידה. גם בגיל ההתבגרות לא הייתה מאושרת, וכאשר איימה להתאבד הסכימו הוריה ורופאיה לערוך לה ניתוח חוזר לשינוי מין. ג'ואן הפסיקה את הטיפול באסטרוגנים שקיבלה כל ימיה, והחלה ליטול אנדרוגנים. היא עברה ניתוח לכריתת השדיים, והמנתחים עיצבו עבורה פין חדש. ג'ואן חזרה להיות ג'ון. לבסוף גילה לו אביו שהוא נולד כבן, וגיון קיבל את הגילוי בתחושת הקלה עצומה. הוא אף התחתן ואימץ את ילדיה של אשתו.

היום אנחנו יודעים את שמותיו האמיתיים של האיש: היה זה ברוס שנהפך לברנדה, וברנדה בחרה את השם דיוויד אחרי שהחליטה לחזור להיות בן (...). למרבה הצער איבד דיוויד את משרתו, לאחר מכן נפרד מאשתו, ובמאי 2004, בגיל 38, התאבד" (קרלסון, 2007/2009, עמ' 398).

במסגרת עבודת הסמינריון שלי, בחרתי לעסוק ב**נטיה מינית** ו**בזהות מינית**. שאלת המחקר העומדת בבסיס העבודה היא: **מהם ההסברים הביולוגיים, פסיכולוגיים-סביבתיים ומגדריים לנטיה מינית ולזהות מינית ומהו היחס ביניהם?**

נושא זה העסיק אותי רבות בעשור האחרון, עת חיפשתי תשובות לשאלות מי אני? מה אני? ומדוע דווקא אני?

הקטע עימו בחרתי לפתוח את עבודתי מובא על-מנת להמחיש את מורכבותה של הסוגיה, אשר בכוונתי לדון בה. במסגרת העיסוק בסוגיה זו אביא בפתחו של פרק הסקירה הספרותית, מחקרים העוסקים ב**גורמים ביולוגיים** אשר יתכן ומעצבים נטיה מינית וזהות מינית. בסופה של הסקירה, אעסוק ב**תיאוריות המגדר** – ובראשן התיאוריה הקווירית – אשר מבקשות לערער על הפרקטיקות המיניות הקיימות בחברה המודרנית תוך ביצוע דהקונסטרוקציה של ממש.

בתוך שבין ביולוגיה למגדר, אביא במעין תת-פרק מקשר את עיקרה של **הגישה הפסיכודינאמית** מכתביו של אבות אבותיה – זיגמונד פרויד. חלק זה נוסף לסקירה, ככזה העומד בפני עצמו, לאחר שנוכחתי להבין את חיוניותו ההיסטורית ואת חשיבותו הכרונולוגית להבנת תיאוריות המגדר אשר הגיעו כמאה שנים לאחר מכן. טרם הבאת הגורמים הפסיכולוגיים-סביבתיים, תובא סקירה היסטורית חשובה וחיונית לא פחות אשר תנסה להתחקות אחר **ההומוסקסואליות לאורך ההיסטוריה**, תמחיש כי ההומוסקסואליות איננה המצאה של העידן המודרני, אלא הייתה קיימת מאז ומעולם, ותעמוד על התמורות שחלו ביחס אליה לאורך השנים.

לאחר הבניית הבסיס התיאורטי הנדרש להבנת שאלת המחקר היומרתית אשר בחרתי להשיב עליה במסגרת יריעה קצרה זו, אנסה בפרק הדיון לארוג את כל החוטים ולרקום את דמותן של הנטיה המינית והזהות המינית. לעמוד על התהליכים המתחוללים אל נגד עיינינו ומבקשים למשל, לבצע "המרה" של נטיה מינית מהומוסקסואלית להטרוסקסואלית, ולעסוק בקשר שבין הגורמים הביולוגיים, הפסיכולוגיים והמגדריים בהבניית הזהות המינית והנטיה המינית.

לצורך כך אפתח בכמה הגדרות למספר מושגים בסיסיים, אשר הכרתם היסודית תאפשר להבין טוב יותר את הנושא הנחקר :

מין, פירושו, המשמעות של קבוצה מסוימת של הבחנות ביולוגיות ראשוניות בין אותם חברי המין האנושי שיש להם כרומוזומים XX, לבין אילו שיש להם XY. הבחנות אלו כוללות (או נחשבות ככוללות) את ההבדלים הבולטים יותר או פחות בצורת איברי המין, שעירות (באותן אוכלוסיות שיש להן שיער גוף), חלוקת השומן בגוף, תפקוד הורמונאלי ויכולת רבייה (סדג'וויק, 1990/2003).

הומוסקסואליות פירושה הנטיה להימשך לבן אותו המין ; המונח נכון לגבי גברים ונשים כאחד ; הומוסקסואליות אצל נשים נקראת בשפת היומיום "לסביות". זאת בשונה מהטרוסקסואליות שבה הנטיה המינית היא להימשך לבני המין האחר.

טרנס-סקסואל זכר הוא גבר הרואה עצמו כאישה הלכודה בגוף גברי, ולהיפך : **זהות מינית** נקבית או זכרית בהתאמה. יש בין הטרנס-סקסואליים כאלה המרחיקים לכת עד כדי פניה לטיפול רפואי בהורמוני מין ובניתוחים לשינוי מין. לעומתם, לרוב ההומוסקסואלים הזכרים יש זהות מינית זכרית ; אף שמבחינה רומנטית ומינית הם נמשכים לגברים אחרים, אין הם חושבים את עצמם לנשים ואינם שואפים להיות נשים. (קרלסון, 2007/2009).

מגדר הוא הייצור והשכפול החברתי של זהויות והתנהגויות גבריות ונשיות – של בני אדם שהם גברים ונשים – בתוך מערכת תרבותית, שבה החלוקה "זכר / נקבה" היא חלוקה בינארית ראשונית ואפילו מופתית, המשפיעה על המבנה ועל המשמעות של הרבה מאוד חלוקות בינאריות אחרות, שהקשר שלהן למין כרומוזומלי הוא לעיתים קרובות מצומצם ביותר או אפסי. "המין", במובן הזה, נתפס כחומר הגלם המצומצם יחסית, שמשמש בסיס להבניה החברתית של המגדר, שהוא משוכלל ודיכוטומי הרבה יותר (סדג'וויק, 1990/2003).

קינסי (1948/1998) טבע את "**סולם קינסי**", המתאר את רצף המיניות האנושית תוך סימון הרציונאל העומד בבסיסו לפיו גברים ונשים אינם מייצגים שתי אוכלוסיות מובחנות, הטרוסקסואלים והומוסקסואלים.

הסולם בן שבע דרגות : בין **אפס** (הטרוסקסואל בלעדי, כלומר, אדם המקיים יחסי מין וחושק אך ורק בבני המין השני), ועד **שש** (הומוסקסואל בלעדי, אדם המקיים יחסי מין וחושק אך ורק בבני מינו), כאשר כל מי שממוקם בין שתי נקודות הקיצון (0 ו-6), נמצא על **רצף ביסקסואלי** אשר פירושו – משיכה מינית ורגשית לבני שני המינים.

עפ"י קינסי, שיעור ההומוסקסואליים נאמד בכ- 8-10% מאוכלוסיית הגברים, ואילו שיעור הלסביות נאמד בכ- 2-6% מאוכלוסיית הנשים.

נתונים רשמיים ממחקרים שבוצעו בארה"ב בעשור האחרון, מצביעים על שיעור של כ-4% הומוסקסואלים מקרב האוכלוסייה : נשים וגברים כאחד (National Center for Health Statistics).

במסגרת עבודת המחקר, אביא מחקרים רבים אשר עוסקים בנטיה מינית. מרביתם מתבססים על "סולם קינסי" כדרך להגדיר נטיה מינית, וחלקם עורכים סט של ראיונות תומכים לאוכלוסייה הדגימה על-מנת לבסס את הערך שניתן ע"י הנחקר עפ"י סולם קינסי, ביחס למין המועדף של הפרטנר שלו.

בשנת 1973, הוציא ה-APA¹ את ההומוסקסואליות מה-DSM².

הן כאשר הייתה מוגדרת ההומוסקסואליות כמחלת נפש, והן לאחר שהוצאה מהגדרה זו, מחקרים רבים עסקו באטיולוגיה של הנטיה המינית והזהות המינית. הסכנה הטמונה בכך וגם הבעייתיות בנושא אותו בחרתי לחקור, היא ניסיון למצוא גורם ביולוגי כלשהו – "הגן" להומוסקסואליות – ומשזה נמצא, לנסות "ולתקן" אותו על-מנת לשמור על חברה הטרנסקסואלית "טבעית". זאת כפי שנעשה במשטרים חשוכים במאה ה-20, כגון משטרו הנאצי של היטלר, אשר ריכז את ההומוסקסואליים במחנות ההשמדה של אירופה וסימן אותם בטלאי ורוד. אותו משולש ורוד אשר לימים הפך לסימון השני הכי מוכר של קהילה זו (לגאווה ולזכויות הקהילה ההומוסקסואלית), אחרי דגל הגאווה בעל שלל צבעי הקשת. לדאבונו, קיימים אנשי מקצוע רבים: אנשי אקדמיה, רבנים ואחרים – נאורים לכאורה – אשר מחשבות חשובות עוברות במוחם.

לכן, חשוב לי להדגיש בפתחה של עבודה זו, כי המטרה שאני רואה לנגד עיניי בחקר נושא זה היא בראש ובראשונה ומעל לכל מחקר מדעי – הפחתת בורות ודעות קדומות אשר עדיין יוצרות, גם בשנת 2012, עוינות ורתיעה מהומוסקסואליות בקרב החברה ההטרנסקסואלית בה אנו חיים. עוינות זו כה רחבה עד שיוצרת, גם אם באופן בלתי-מודע, הומופוביה מופנמת (עצמית) בקרב הומוסקסואליים רבים אשר נוטים להפנים עמדות שליליות כלפי עצמם.

¹ APA (American Psychological Association) - איגוד הפסיכולוגים האמריקאי. הארגון המדעי והמקצועי הגדול ביותר המייצג פסיכולוגיה בארצות הברית. העמותה הגדולה ביותר בעולם של פסיכולוגים, עם יותר מ-137,000 חוקרים, מתכנים, רופאים, יועצים וסטודנטים כחברה.

² DSM (Diagnostic & Statistical Manual of Mental Disorders) – ספר האבחנות הפסיכיאטריות האמריקאי, שמטרתו לאבחן ולסווג את הפרעות הנפש עפ"י תסמיניהן. את הספר מוציאה לאור האגודה הפסיכיאטרית האמריקאית.

פרק ב' – סקירת ספרות :

בחלק הראשון של הסקירה הספרותית, אעמוד על הגורמים הביולוגיים שנמצאו, אשר יתכן ולוקחים חלק בגיבוש הנטיה המינית והזהות המינית. בחלקה השני של הסקירה, אביא את ההסברים הפסיכולוגיים-סביבתיים שעיקרם – התיאוריה הפסיכואנליטית אותה הגה פרויד, ואילו בסופה אעמוד על הגורמים המגדריים הקיימים בחברה מהם נגזרות שלל הבניות חברתיות אשר מציגות תפיסה שונה וחדשנית ביחס להעדפה המינית ומשחקי התפקידים בחברה – התיאוריה הקווירית.

א. נטיה מינית וזהות מינית – האם מעורבים גורמים ביולוגיים?

את ההסברים הביולוגיים לנטיה מינית ולזהות מינית בחרתי לחלק לשלוש קבוצות עיקריות: (1) גורמים גנטיים – מחקרי אחים ותאומים, איזור Xq28; (2) גורמים הורמונאליים – חשיפת יתר וחשיפת חסר לאנדרוגנים בשלב הטרום-לידתי; (3) דימורפיזם מיני במוח – מחקרי fMRI ו-PET. בסופה של הסקירה הביולוגית, בחרתי להביא מחקרים זואולוגיים אשר ניסו להתחקות אחר ההתנהגות המינית בקרב בעלי-חיים וללמוד דרכם על ההתנהגות המינית של יתר האורגניזמים, בעיקרם – קופי אדם.

גורמים גנטיים:

חוקרים (Bailey & Pillard, 1991) ניסו לבדוק האם במקרה של תאומים בנים – בהינתן שאחד מהשניים בעל נטיה מינית הומוסקסואלית, גם לאחיו התאום קיימת נטיה דומה. במסגרת המחקר נבדקו שתי האוכלוסיות: 56 תאומי ביצית אחת – מונוזיגוטיים, ו-54 תאומי שתי ביציות – דו-זיגוטיים. המשותף לכל 110 התאומים הוא שלפחות אחד מהם הגדיר עצמו כהומוסקסואל. בקרוב 52% מהתאומים הזהים נמצא כי שניהם בעלי נטיה מינית הומוסקסואלית, ולמולם – בקרב 22% מתאומי האחוה נמצא כי שניהם בעלי נטיה מינית הומוסקסואלית. במחקר המשך ניסו חוקרים (Bailey et al., 1993) לשחזר ממצאים אלו גם לאוכלוסיית התאומות. התקבלה מסקנה דומה עם נתונים קצת פחות מובהקים: 48% מהתאומות הזהות היו שתייהן בעלות נטיה הומוסקסואלית, אל מול 16% בקרב תאומות האחוה.

במחקר (Hamer et al., 1993), עסקו החוקרים באיתור "הגן האחראי להומוסקסואליות". במסגרת המחקר, נלקח מדגם של 40 זוגות אחים (בנים) הומוסקסואליים. במהלך המחקר נערכה השוואה בין ה-DNA³ של זוגות האחים ונמצא שבקרוב 33 זוגות מתוך 40 שנבדקו – קיים מקטע הנושא סימנים ייחודיים באזור Xq28 שעל גבי כרומוזום X. ממצא זה מוביל למסקנה, לפיה אימהות הבנים אחראיות לסימנים אלו שכן מובן שכרומוזום X אותו נושא הזכר במבנה כרומוזומלי XY, הוא השייך לאם ולא לאב. מאחר ובדרך-כלל איזור Xq28 מכיל סימנים שונים מאדם אחד למשנהו (different Xq28 linked traits and polymorphic markers), ניתן להניח כי הסימנים הזהים על אותו מקטע בקרב 33 מתוך 40 זוגות

³ DNA – (Deoxyribonucleic Acid), חומצה דאוקסיריבונוקלאית; מולקולת ענק של חומצת גרעין המורכבת ממיליוני זוגות נוקליאוטידים היוצרים סליל כפול, המכילה את כל המידע התורשתי לבנייתם של כל החלבונים בתא, אצל כל האורגניזמים הידועים, החל מחיידקים ועד לבני אדם, ואף בחלק מהנגיפים. (ויקיפדיה)

האחים ההומוסקסואליים, הם אלו אשר מכילים את הגן "האחראי" ליצירת נטיה מינית ההומוסקסואלית בקרב זכרים.

במחקר המשך (Hamer et al., 1995) במסגרתו נבדקו 36 זוגות של אחיות לסביות – לא נמצאה התאמה כלל. עם זאת, מסקנות המחקר הראשון ביחס לאחים ההומוסקסואליים אוששו בשנית.

לפיכך, מסקנת החוקרים היא שיתכן ואיזור Xq28 הוא אכן **מרכיב גנטי** מסוים בפיתוח נטיה מינית ההומוסקסואלית בקרב אחים בנים, אולם די בשבעה זוגות אחים ההומוסקסואליים אשר לא נמצא דמיון אצלם באזור Xq28, על-מנת ליחס חשיבות לטענה כי גורמים נרכשים: סביבתיים, חווייתיים ו/או תרבותיים, משפיעים גם הם על התפתחותה של נטיה מינית בקרב בנים.

בהינתן שהממצאים אודות הגורמים המשפיעים על נטיה מינית ההומוסקסואלית בקרב בנים משכנעים, השאלה באשר לגורמים **הגנטיים** המשפיעים על נטיה מינית ההומוסקסואלית בקרב בנות טרם באה על סיפוקה, ונראה כי נדרשים מחקרים נוספים על-מנת לגבש מסקנה חד-משמעית בנושא.

גורמים הורמונליים:

ביולוגיים מצביעים על כך שבשלבים מוקדמים, ההתפתחות העוברית היא דו-מינית. כך, עפ"י קרלסון (2007/2009): "בשלבים מוקדמים של ההתפתחות העוברית יש לאיברי המין הפנימיים מבנה דו-מיני (bisexual); כלומר, לכל עובר יש מבני-אב העשויים להתפתח לאיברי מין זכריים או נקביים. ואולם, במהלך החודש השלישי לחיי העובר מתפתח מבנה-אב אחד בלבד (נקבי/זכרי); האחר קמל ומתנוון. (...) נטיית הטבע היא ליצור נקבה. ברירת המחדל של הגוף היא **התפתחות נקבית**; רק בהשפעת הורמוני האשך הוא נעשה זכר... פרט הנושא את תסמונת טרנר⁴ אינו מצליח לפתח גונדות⁵, ואע"פ כן יתפתחו אצלו איברי מין פנימיים וחיצוניים של נקבה" (ע"מ 407-400).

מהספרות עולה כי אחד הגורמים המרכזיים שנראה כי הופכים עובר לזכר, הוא **הפרשת הורמונים**. הורמונים אלו מופרשים מן האשכים ונושאים, בין היתר, באחריות הכבדה לשינוי "ברירת המחדל" הנשית ומתן זהות זכרית לעובר: "האשכים מפרישים שני סוגי הורמונים. הראשון מביניהם הינו **הורמון נוגד מילר**, אשר כשמו כן הוא – מונע את התפתחות מערכת מילר (הנקבית). יש לו אפוא **השפעה שוללת נקביות**. בסוג השני כלולה קבוצת הורמוני מין סטרואידים הקרויים **אנדרוגנים**. אנדרוגנים, כשם כן הם ("ליצור גבר" – Andros – "גבר", "gennan – "ליצור"), ממריצים את התפתחות המערכת הזכרית של וולף. יש להם **השפעה מְזַכֶּרֶת**, שפירושה המרצת המשך התפתחותם של קווים אנטומיים או התנהגותיים האופייניים לזכר. שני אנדרוגנים שונים אחראיים להתפתחות הזכרית. האחד הוא **טסטוסטרון**; הוא מופרש מן האשכים – ומכאן שמו (testis). השני הוא **דיהידרוטסטוסטרון** אשר בנוכחותו יתפתחו איברי המין החיצוניים לזכריים" (קרלסון, 2007/2009, ע"מ 407-399).

⁴ **תסמונת טרנר** – מצב שבו יש רק כרומוזום מין אחד (X) – מבנה כרומוזומלי XO. במצב זה לא נוצרות שחלות, אולם יתר הגוף על כלל האיברים הפנימיים והחיצוניים שלו – מתפתח כנקבה.

יובהר כי נשים הנושאות תסמונת טרנר צריכות לקבל גלולות אסטרוגן (הורמוני מין נשיים) על-מנת שיוכלו להגיע לבגרות מינית. זאת ועוד, הן אינן יכולות ללדת ילדים, שכן בהיעדר שחלות אין הן יכולות לייצר ביציות.

⁵ **גונדות** (Gonad) – אשכים או שחלות, הראשונות להתפתח. לגונדות יש תפקיד כפול: ייצור ביציות או תאי זרע, ובנוסף – **הפרשת הורמונים**. עוברי זכרים ועוברי נקבות אינם נבדלים במאומה זה מזה עד סוף השבוע השישי של התפתחותם הטרנס-לידתית. שני המינים נושאים זוג גונדות זהות ולא מובחנות, המסוגלות להתפתח לאשכים או לשחלות. הגורם שיקבע את כיוון התפתחותן הוא כנראה גן יחיד בכרומוזום Y, ושמו **sry** (Sex Determining Region Y). גן זה מייצר חלבון הנקשר ל-DNA בתאי הגונדות הלא-מובחנות, וגורם להן להיפך לאשכים. בהיעדרו, נהפכות הגונדות הלא-מובחנות לשחלות (Koopman, 2001).

מטה-אנליזה של מחקרים עד שנת 2001 (Blanchard), סקרה מספר מחקרים אשר עסקו בכמות האחים והאחיות שיש לגברים הומוסקסואליים ולנשים הומוסקסואליות, לרבות גילם. נמצא כי לגברים הומוסקסואליים ישנם יותר אחים מבוגרים מאשר אחיות מבוגרות או אחים ואחיות צעירים, בהשוואה לגברים הטרוסקסואליים. החוקרים לא הצליחו למצוא קשר כלשהו בין כמות האחים והאחיות, גילם ו/או מינם, לבין נטיה מינית הומוסקסואלית של אחת האחיות במשפחה. אולם, במקרה של בנים הומוסקסואליים בהם נמצא קשר מסוים, חושבה ההסתברות של ילד לפתח נטיה מינית הומוסקסואלית: עפ"י המחקרים, כל אח בוגר מעלה את ההסתברות בכ- 33%. יחד עם זאת, מאחר וההערכה הקיימת כיום בארה"ב לשיעור ההומוסקסואליות באוכלוסיה הינה כ- 4%, גם במשפחות עם כמה בנים – מרבית הסיכויים שכולם יהיו בעלי נטיה מינית הטרוסקסואלית.

ההסבר שהציעו החוקרים לממצא זה, הינו פיתוח רגישות לחלבונים המצויים בקרב זכרים בלבד ע"י אימם. תגובה חיסונית שעשויה להתפתח כתוצאה מכך, יתכן ומשפיעה על התפתחות מוחם של עוברים זכרים נוספים. גם אם השערה זו נכונה, סביר שהנשים שמפתחות רגישות לחלבונים שמייצרים עובריהן הזכריים נמצאות במיעוט.

ממצא זה מהווה תימוכין לכך שיתכן וקיימת קורלציה בין החשיפה ההורמונאלית בתקופה הטרומ-לידתית, לבין גיבוש הנטיה המינית של בנים.

בניסיון לבחון את ההשפעה ההורמונאלית על נטיה מינית בקרב בנות, נערכו מחקרים אשר ניסו

לבחון קשר בין נשים עם CAH לבין נטייתן המינית.

CAH – התפתחות יתר מולדת של בלוטות האדרנל (Congenital adrenal hyperplasia), היא "מחלה במסגרתה מתרחשת הפרשת יתר של אנדרוגנים מבלוטות האדרנל. הפרשת האנדרוגנים מתחילה טרם הלידה, ולפיכך תסמונת CAH גוררת **זיכור טרום-לידתי**. בנים הנולדים עם תסמונת CAH מתפתחים באופן תקין; הכמות היתרה של אנדרוגנים אינה גורמת כנראה לשום השפעה משמעותית. ואולם, בנות הנושאות תסמונת זו נולדות עם דגדגן מוגדל, ולעיתים שפות הערווה מאוחות באופן חלקי" (קרלסון, 2007/2009, עמ' 419).

במחקר שנערך בנושא (Zucker et al., 1996), נמצא כי רובן המכריע של הנשים עם CAH אשר לקחו חלק במדגם, מיקמו עצמן בקטגוריה מס' 1 בסולם קינסי, אשר הינה הקטגוריה הקרובה ביותר להטרוסקסואליות מוחלטת. עם זאת, במחקר מאוחר יותר (Cohen et al., 2005) נמצאו ממצאים שונים:

כשליש מהנשים עם CAH שנבדקו, הגדירו את עצמן כביסקסואליות או הומוסקסואליות.

לפיכך, ניתן לראות שגם כאשר החשיפה לאנדרוגנים הינה גבוהה וגוררת לכאורה זיכור טרום-לידתי, עדיין רוב הנשים הנולדות עם CAH, מפתחות נטיה מינית הטרוסקסואלית. ממצא העומד בסתירה להשערת החוקרים, כי חשיפה שונה לאנדרוגנים – חשיפת יתר לנשים במקרה זה – תעמוד עם מתאם חיובי לנטיה מינית הומוסקסואלית בקרב רוב הנשים הללו. אולם, ממצאי המחקר האחרון מאששים את ההשערה כי לנשים עם CAH, כקבוצה, יש סיכוי גבוה יותר מלנשים ללא CAH לפתח משיכה מינית לבנות מינן.

לצד המחקרים הביולוגיים לנטיה מינית, המחקרים שבתת-פרק זה ניסו לבחון את ההשערה לפיה

קיים קשר בין רמת החשיפה לאנדרוגנים בשלב הטרומ-לידתי, לבין נטיה מינית הומוסקסואלית. בעוד שבמקרה של בנים קיימים מחקרים המעידים על קשר מסוים, במקרה של בנות – המחקרים ההורמונאליים אחריהם הצלחתי להתחקות, אשר עסקו בבנות עם CAH, לא העידו על קשר מובהק כלשהו בין רמת החשיפה

ההורמונאלית לבין הומוסקסואליות בקרב בנות. אדרבא, ברור כי רוב ההומוסקסואליות אינן לוקות ב-CAH.

דימורפיזם מיני במוח:

דימורפיזם מיני (sexual dimorphism), פירושו אופן התנהגות שונה בזכר ובנקבה בכך שאותה התנהגות מתבטאת באופן שונה בזכרים ובנקבות. התנהגות שיש בה דימורפיזם מיני חלה בזכרים ובנקבות באופנים שונים, בשכיחות שונה או בנסיבות שונות (קרלסון, 2007/2009). בחלק זה בחרתי להתמקד במספר אזורים במוח אשר דרכם ניסו חוקרים לבסס את ההשערה, לפיה גם המוח הוא איבר דימורפי: סימטריה ואסימטריה של ההמיספרות, כפי שנמצאה במחקרי fMRI ו-PET, ושלושה אזורים דימורפיים נוספים: (1) SDN; (2) SCN; (3) BSTc.

סימטריה ואסימטריה של ההמיספרות:

במחקר מסוים (Savic & Lindstrom, 2008), נעשה שימוש בטכנולוגיות fMRI⁶ ו-PET⁷ על-מנת לעמוד על הבדלים מבניים ותפקודיים במוחם של נבדקים ונבדקות הומוסקסואליים והטרנסקסואליים. אוכלוסיית המדגם כללה 90 נבדקים בשה"כ: 25 גברים הטרנסקסואלים בני כ-30, 25 נשים הטרנסקסואליות בנות כ-31, 20 גברים הומוסקסואליים בני כ-32 ו-20 נשים הומוסקסואליות בנות כ-31. כלל הנבדקים השתתפו במחקר fMRI ו-50 מתוכם לקחו חלק גם במחקרי PET. הנטיה המינית אובחנה הן עפ"י הגדרה עצמית של הפרט בסולם קינסי, והן בהסתמך על ראיונות אישיים שבוצעו לנבדקים ע"י מבצעי המחקר.

נמצא כי לגברים הטרנסקסואלים ונשים הומוסקסואליות קיימת אסימטריה בשתי ההמיספרות במוח, כאשר ההמיספרה הימנית גדולה יותר. מנגד, אסימטריה לא נמצאה באופן משמעותי בקרב גברים הומוסקסואליים ונשים הטרנסקסואליות. זאת ועוד, דמיון נוסף נמצא בין הומוסקסואליים לבין מינם ההפוך גם בחלקים נוספים במוח וביניהם – האמיגדלה.

SDN:

במחקר (Gorski et al., 1978), אשר כלל סדרת ניסויים על חולדות, נמצא כי גרעין הנמצא בהיפותלמוס הינו בעל דימורפיזם מיני. זהו ה-SDN (Sexually dimorphic nucleus). נמצא כי ה-SDN היה קטן פי 3-8 בקרב חולדות נקבות ביחס לחולדות זכרים. הקשר בין SDN לבין נטיה מינית אובחן, כאשר חולדות אשר ה-SDN אצלן היה גדול יחסית, הפגינו התנהגות גברית ולהיפך. במחקר (Levay, 1991) אחר ניסה החוקר לבדוק האם קיימים הבדלים בגודלו של ה-SDN בקרב גברים

⁶ fMRI - (Functional Magnetic Resonance Imaging) – דימות תהודה מגנטית תפקודי: שימוש ייעודי במכשיר ה-MRI, המבצע סריקה לא פולשנית ללא שימוש ברנטגן אשר תכליתה להמחיש איברים פנימיים בגוף, על-מנת למדוד פעילות מוחית. {ויקיפדיה}

⁷ PET - טומוגרפיית הפוזיטרוניים הינה טכניקת הדמיה רדיואקטיבית לא פולשנית. טכניקה זו מאפשרת אבחון כמותי של התפלגות הרדיואקטיביות בגוף האדם. טכנולוגיית PET מספקת לרופאים מידע על הביוכימיה של רקמות שונות בגוף האדם אשר אינו נגיש בשום טכניקת הדמיה אחרת. שלא כמו בטכנולוגיות CT או MRI - המתבוננות על האנטומיה או מבנה הרקמה, PET - מלמד על הפעילות המטבולית והתפקודית שלה. {מרכז רפואי הדסה}

ונשים : הומוסקסואליים והטרנסקסואליים. נמצא כי בקרב גברים הומוסקסואליים ונשים הטרנסקסואליות, ה-SDN קטן יותר בהשוואה לגברים הטרנסקסואליים.

: SCN

פרופ' סוואב מהמכון לחקר המוח ההולנדי, עוסק בנושא הנדון בפרק זה מאז 1990 במסגרת סדרה של מחקרים. במחקר שלו ושל עמיתו (Swaab & Hofman, 1990), נמצא איזור משנה במוח אשר גדול יותר פי שניים בקרב גברים הומוסקסואליים מאשר בקרב גברים הטרנסקסואליים. זהו הגרעין העל-כיאזמטי, המכונה: "השעון הביולוגי של המוח" (SCN).

במחקר נוסף (Swaab et al., 1995) ניסו החוקרים לבדוק בנוסף ל-SCN גם את גודלו של ה-SDN. אוכלוסיית הדגימה הייתה גברים ונשים: הומוסקסואליים והטרנסקסואליים, אשר נפטרו כתוצאה ממחלת האיידס בין הגילאים: 21-74, ולמוחותיהם בוצעה נתיחה שלאחר המוות. ממצאי המחקר לא הביאו תימוכין נוסף לדימורפיזם מיני ב-SDN, אולם הביאו תימוכין נוסף למה שנמצא כבר במחקר הראשון משנת 1990: ה-SCN נמצא גם במחקר זה גדול יותר פי שניים בקרב גברים הומוסקסואליים, מאשר בקרב גברים הטרנסקסואליים.

נכון כי ההשלכות התפקודיות הנגזרות מהבדלים אלו, יידונו במסגרת מחקרי המשך בנושא.

: BSTc

לצד המחקרים אשר עסקו בגורמים לגיבוש נטיה מינית על הציר שבין הומוסקסואליות להטרנסקסואליות, חוקרים (Zhou et al., 2000) ביקשו לעמוד גם על הגורמים הביולוגיים לגיבוש זהות מינית: מה גורם לאדם להרגיש כלוא בגוף שאינו שייך לו? האם מדובר בתהליכים ביולוגיים טרום-לידתיים?

במחקר זה נבחנו ההבדלים במוחותיהם של גברים ונשים: הטרנסקסואליים, הומוסקסואליים וטרנסקסואלים. מחקר זה הינו מחקר המשך למחקרם אשר בוצע כחמש שנים קודם לכן בנושא, במסגרתו נמצא כי החלק המרכזי של גרעין המצע של רצועת הקצה, או בקצרה – BSTc, השוכן במוח הקדמי, גדול יותר אצל גברים מאשר נשים.

במסגרת המחקר הנוכחי, בוצעה נתיחה שלאחר המוות ל-42 מוחות בגילאים שונים של גברים: הומוסקסואליים והטרנסקסואליים, של נשים: הומוסקסואליות והטרנסקסואליות ושל טרנסקסואליות: גברים הרואות עצמן כנשים (male – to – female).

להלן צילום מיקרוגרף של חתכים ממוחותיהם של אלו אשר בוצעה להם נתיחה שלאחר המוות. חתכים אלו מכילים את החלק הנחקר – BSTc, אשר כבר בשנת 1995 נמצא גדול יותר אצל גברים מאשר נשים:

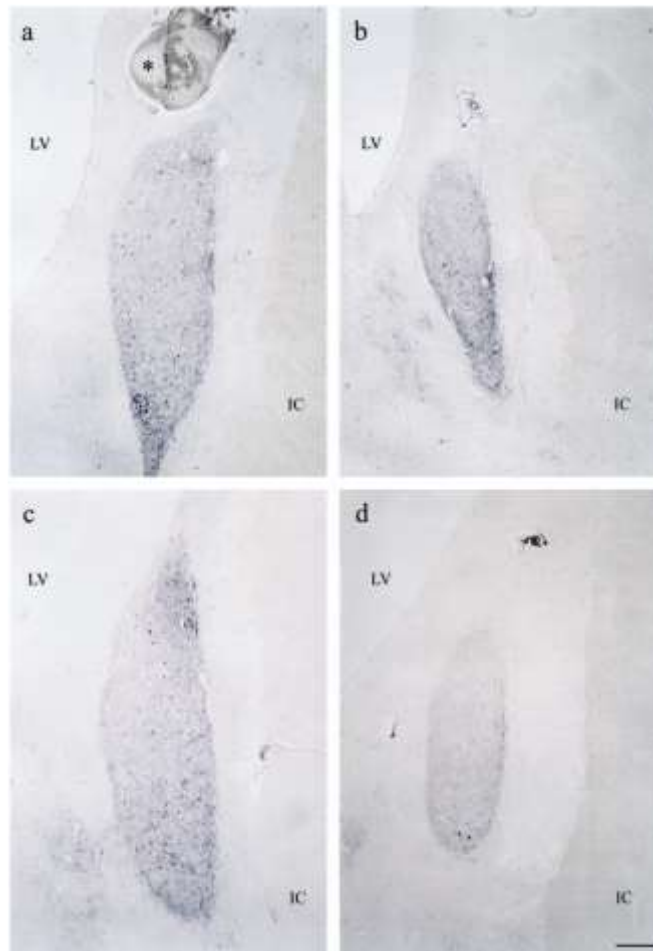
חַתָּךְ a – גבר הטרוסקסואלי

חַתָּךְ b – אישה הטרוסקסואלית

חַתָּךְ c – גבר הומוסקסואל

חַתָּךְ d – טרנסקסואלית
(male-to-female)

(Zhou et al., 2000, P. 2037)

ניתן לראות כי בעוד שלגברים הטרוסקסואלים והומוסקסואליים אין שינוי בגודלו של ה-BSTc, גודלו של חלק זה בקרב נשים הטרוסקסואליות ובקרב טרנסקסואליות (הראות עצמן כנשים) היה כמעט זהה. ידוע כי, טרנסקסואליות רבות נוטלות גלולות אסטרוגן כחלק מהטיפול הרפואי להתאמת מינן לגופן. החוקרים שללו את ההשערה כי גודל ה-BSTc מושפע מהורמונים, שכן נתיחה של אלו אשר לא נטלו הורמונים אלו – הראתה גודל BSTc קטן יותר מאשר אלו שנטלו אסטרוגן.

ממחקר זה ניתן להסיק כי בעוד שנטיה מינית (אשר הודגם במחקרים קודמים שיתכן ומושפעת מחשיפה הורמונאלית טרום-לידתית שונה לאנדרוגנים), לא משפיעה על גודל הגרעין (BSTc), יתכן שזהות מינית דווקא כן מושפעת מגודלו.

כמובן שיש לקבל ממצאים אלו במשנה זהירות ולהימנע מלהסיק כי איזור זה מעורב בהכרח בקביעת הזהות המינית. עם זאת, הקורלציה שנמצאה איננה דבר של מה בכך.

נדרשים מחקרי המשך רבים אשר יעמדו על הסיבות לשינויים הניורולוגיים במוח ומשמעותם, על-מנת שיהיה ניתן לקשור קשר סיבתי בין הנטייה המינית לבין הממצאים העולים ממחקרים כגון זה. עם זאת ברור, גם בשלב זה, כי קיים מגוון עצום של הבדלים במוח (אשר רובם טרם התגלו) לא רק ביחס למין אלא גם ביחס לנטיה המינית (Swaab, 2008).

הומוסקסואליות וביסקסואליות – המצאה של בני המין האנושי : האומנם !?

מחקרים מלמדים שהתנהגות מינית הומוסקסואלית וביסקסואלית מתקיימת לא רק בקרב בני-אדם, אלא גם בקרב מינים רבים של בעלי-חיים ובראשם – קופי אדם. במאמרו "שניים-שניים מאותו מין" של הזואולוג ארבל (2010), מופיעה התייחסות מקיפה לסוגיה זו. עפ"י ארבל, המדע מכיר ותיאר יותר מ-500 מינים של בעלי-חיים המקיימים יחסים הומוסקסואליים וביסקסואליים לסירוגין. לפיכך, טענות של רבים בדבר אי טבעיותם של מגעים הומוסקסואליים אינה מעידה אלא על הבורות של המעלים אותה.

בעל החיים הביסקסואלי המוכר והנחקר ביותר הוא השימפנזה הגמדי, הידוע גם בשם בונובו. קופי הבונובו נמנים עם משפחת האדם (Hominidae), ומרבים בפעילות מינית שחלקה הומוסקסואלית וחלקה הטרוסקסואלית. הנקבות מבצעות יותר מגעים הומוסקסואליים מן הזכרים: כ-66% מן המגעים המיניים שמבצעות הנקבות הם הומוסקסואליים.

נוסף על ממצא מדהים זה, אורח חייהם של קופי הבונובו מלמד שהתנהגות הומוסקסואלית היא התנהגות טבעית, כפי שנמצא גם בקרב מאות מינים נוספים של בעלי חיים, ולעיתים נעשה שימוש ביחסי מין לטובת פתירת קונפליקטים וכחליף לאלימות.

בהתייחס לאפשרות הפגיעה ברבייה כתוצאה ממגע מיני הומוסקסואלי, עפ"י ארבל, הומוסקסואליות אינה פוגעת בהכרח ברבייה ולכן התופעה אינה נכחדת: בין אם היא מורשת ובין אם נרכשת. נהפוך הוא. יתכן והיא משפרת את הסיכויים של המתנסים בה להתרבות ולשמר את הגנים שלהם בצאצאיהם. הביקורת לממצאים אלו נעוצה בעובדה כי בשל הקושי בתצפית אחר השימפנזים הגמדיים בטבע – סביבתם הטבעית, רוב הנתונים שהציג ארבל וזואולוגים נוספים, נאספו בתנאי שביה.

מהמחקרים שהבאתי בחלק זה של הסקירה, ניתן לקשור קשר מסוים בין שלושת הגורמים הביולוגיים: גנטיים, הורמונאליים ומבניים – מוחיים, לבין התגבשות של נטיה מינית וזהות מינית בקרב גברים ונשים. המכנה המשותף לכלל המחקרים הללו, הוא שלצד גורמים אלו משערים החוקרים כי קיימים גורמים נוספים שאינם ביולוגיים אשר לוקחים חלק בעיצוב נטייתו וזהותו המינית של הפרט. על-מנת לעמוד על יתר הגורמים, אביא תחילה את התייחסות הספרות לחלקה האמצעי של שאלת המחקר: הסברים פסיכולוגיים-סביבתיים לנטיה מינית.

ב. נטיה מינית וזהות מינית – האם מעורבים גורמים פסיכולוגיים-סביבתיים?

טרם אסקור את עיקרי התיאוריה הפסיכואנליטית של פרויד, בחלקה העוסק בנטיה מינית, ברצוני לצאת למסע היסטורי-תרבותי: טרם ההגדרה המודרנית של הומוסקסואליות ולאחר הגדרה זו.

קרל מריה קרטבני (1824-1882) הוא העיתונאי האוסטרו-הונגרי אשר טבע בשנת 1869 את המונח "הומוסקסואליות" (מיוונית – homos – "זהה", מלטינית – sexus – "מין") כחלק משיטת הקטלוג שלו את סוגי המיניות השונים. אולם, הן ממצאים אנתרופולוגיים והן כתבי הקודש שלנו מראים כי יחסי מין הומוסקסואליים התקיימו מאז ומעולם.

זכר ראשון לקיום יחסים הומוסקסואליים אסורים, בחרתי להביא מפרשת סדום המופיעה בספר בראשית, במסגרתה ה' מחריב את העיר סדום בשל החטאים הרבים של אנשיה וביניהם – יחסים מיניים בין גברים: "ויאמר יהוה זעקת סדם ועמרה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד... ויהוה המטיר על-סדם ועל-עמרה

גְּפָרִית וְאֵשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם. וַיִּהְיֶה אֶת-הָעָרִים הָאֵל וְאֵת כָּל-הַכְּפָר וְאֵת כָּל-יִשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמְחַת הָאֲדָמָה. וַיִּשְׂפֹּם אֶבְרָהָם בְּבֶקֶר אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-עָמַד שָׁם אֶת-פְּנֵי יְהוָה. וַיִּשְׁקֹף עַל-פְּנֵי סָדָם וְעַמְרָה וְעַל-כָּל-פְּנֵי אֶרֶץ הַכְּפָר וַיֵּרָא וְהִנֵּה עָלָה קִיטָר הָאֶרֶץ קִיטָר הַכְּבָשָׁן" (בראשית י"ח-י"ט, 20, 24-25, 27-28).

כך הפכה העיר סדום **סמל הרשע והפשע**, ולימים – **סמל החורבן וההרס**: למעט לוט ומשפחתו העיר חרבה כולה.

בחברה היוונית של העת העתיקה (המאה החמישית והרביעית לפנה"ס), התקיימו יחסי מין בין גברים באופן שגרתי. מעשי סדום אלו ענו למושג **פְּדֵרְסְטִיָּה**, שכן התקיימו במסגרת של מערכת יחסים ארוטית אשר התנהלה בהסכמה בין מבוגר לבין נער מתבגר שאיננו נמנה על אילן היוחסין של המבוגר. במאמרו: "שתי השקפות על אהבה יוונית", מביא הלפרין (1990/2003), פרק העוסק בהתנהגויות המיניות ביוון של העת העתיקה. בפרק זה, מובאים ההבדלים שבין הפדרסטיה (Knabenliebe – מגרמנית "מעשה סדום") שהייתה נהוגה ביוון הקלאסית לבין ההומוסקסואליות המוכרת לנו בעידן המודרני. כך מתוך מחקר שעסק בפדרסטיה היוונית (Patzner, 1982) מצוטט אצל הלפרין, (1990): "(1) פדרסטיה, כפי שהמילה מרמזת, מתייחסת רק ליחסים מיניים בין גברים בוגרים, מצד אחד, לבין ילדים או נערים מגיל 12 עד 18, מצד שני; (2) יחסים פדרסטים, מרגע שהתחילו, לעולם אינם נמשכים מעבר לתקופת נעוריו של השותף הצעיר; (3) קשרי אהבה פדרסטים **אינם מונעים** ע"י נטיה מינית ייחודית ואינדיווידואלית של איש מהצדדים לבחירת בן זוג ממין זכר – נטיה מהסוג שיכול לתפוס את מקומם של קשרים מיניים עם נשים או אף למנוע אותם כליל: נהפוך הוא, בן הזוג הבוגר נשוי בדרך כלל, או לפחות מורגל בקשרים הטרוסקסואלים קבועים עם נשים בוגרות; (4) על-מנת שקשר פדרסטי יהיה מכובד ומהוגן למהדרין בעיני החברה האתונאית של אותה תקופה, ביטויו המיני צריך היה להיות מוגבל לצורה אחת, מסוימת למדי, של הזדווגות – Intercrural (דהיינו, "בין הרגליים") – שחוסכת מהשותף הצעיר (והאזרח לעתיד) את ההשפלה והנישוי (feminization) הכרוכים בחדירה גופנית, וכך מבטיחה שסמכותו העתידית כגבר בוגר לא תיפגע; (5) ביחסים פדרסטים נאותים, השותף הצעיר אינו שותף לתשוקה המינית של המאהב הבוגר, אלא, כמו רעיה ויקטוריאנית טובה, מתמסר מתוך תערובת של הכרת תודה, הערכה וחיבה: הוא אמור לסבול בשקט" (עמ' 152).

עפ"י פרויד (1905/2002): "ברור לגמרי שלא אופיו הגברי של הנער הוא שהצית את אהבת הגבר אליו, אלא דמיונו הגופני של הנער לאישה וכן תכונותיו הנפשיות הנשיות: ביישנותו, איפוקו והצורך שלו בלימוד ובעזרה. משנעשה הנער לגבר, מיד חדל לשמש כאובייקט מיני לגבר המבוגר והפך, אולי בעצמו, לאוהב נערים. האובייקט המיני במקרה זה, כמו במקרים רבים אחרים, אינו בן אותו מין אלא תוצאת איחוד אפיוני שני המינים. אפשרות הפשרה בין משיכה לגבר לבין משיכה לאישה מותנית במידה רבה בגבריות של הגוף (של איברי המין), כך שהאובייקט המיני מהווה מעין השתקפות של הטבע הדו-מיני של אותו אדם עצמו" (עמ' 27)

ולא רק אצל היוונים קיימו גברים יחסים מיניים עם גברים. כך מתוך מחקר אנתרופולוגי (Devereux, 1937) מצוטט אצל מקינטוש, (1968): "האינדיאנים בני שבט מוג'אבה בקליפורניה ובאריזונה, למשל, הכירו בשני תפקידים: "אליקה", טרנסווסטיט זכר שלקח לעצמו את תפקיד האישה במגע המיני, ו"הוֹמָה", אישה הומוסקסואלית שלקחה לעצמה את תפקיד הגבר. הם האמינו שאנשים נולדים כ"אליקה" או "הוֹמָה", ושרמזים על נטיותיהם העתידיות מופיעים בחלומות אמהותיהם בתקופת ההיריון. אם ילד

החל להתנהג כילדה ולגלות עניין בענייני נשים במקום בענייני גברים, נערך לו טקס חניכה שבו הוא היה הופך ל"אליהה", ולאחריו הוא היה מתלבש ומתנהג כאישה, דיברו עליו בלשון נקבה, והוא היה יכול לקחת לו "בעלים"... אולם דגם המוג'אָה נבדל מזה שלנו, בכך שגם אם האליהה נחשב לתופעה מצערת ומבדחת, הוא לא גונה וזכה לאהדה ציבורית... העמדה כלפיו הייתה ש"הוא אליהה, הוא לא יכול לשנות את זה" (עמ' 49).

הסברים פסיכולוגיים-סביבתיים לנטיה זוהת מינית – התיאוריה הפסיכואנליטית:

לצד הגורמים הביולוגיים שהבאתי בתחילת הסקירה, קיימים הסברים פסיכולוגיים-סביבתיים שעיקר הדגש שלהם הוא בהתפתחות החברתית-סביבתית-נפשית של הפרט, וביחסים המשפחתיים-חברתיים שלו.

ב"שלוש מסות על התיאוריה של המיניות", עוסק פרויד (1905/2002) באנשים נורמאליים אשר לתפיסתו הם אלו הנמשכים לבן/בת המין האחר, ולמולם – "מהופכים" : אנשים שנטייתם המינית התהפכה, אותם כינה "אינוורטים".

אינוורטים הם גברים שלגביהם האובייקט המיני אינו אישה אלא גבר, ונשים שהאובייקט המיני שלהן אינו גבר אלא אישה.

פרויד סיווג את האינוורטים לשלוש קבוצות עיקריות: (1) אינוורטים באופן מוחלט – האובייקט המיני הוא אך ורק מבן/בת אותו המין, כאשר המין השני אינו נתפס כלל כאובייקט לערגה מינית; (2) אינוורטים דו-מיניים – האובייקט המיני יכול להיות בן/בת אותו המין וגם בן/בת המין האחר; (3) אינוורטים לעת מצוא – במקרים של היעדר גישה אל האובייקט המיני הנורמאלי (לדוגמה בבית-הסוהר), יתכן שאינוורטים מסוג זה ימצאו את האובייקט המיני שלהם בקרב בני/בנות מינם.

פרויד מתייחס אל האינוורטיות כסטייה מחיי המין הנורמאליים, תוצר של עכבה התפתחותית. זאת ועוד, מסומנים הגורמים העשויים עפ"י התיאוריה הפסיכואנליטית, להוביל להתפתחות האינוורסיה: (1) תסרונו של אב חזק בילדות; (2) סמכות החברה – "בחברה שבה האינוורסיה אינה נחשבת לפשע, יכול הניסיון לגלות שהיא תואמת את נטיותיהם המיניות של אנשים רבים"; (3) חינוך הנער ע"י גברים וחסך בדמות אם – חינוך ע"י עבדים – בעולם העתיק, וע"י משרתים – בקרב בני מעמד האצולה של תחילת המאה הקודמת, כמעודד את ההומוסקסואליות; (4) היעדרות מוקדמת של אחד ההורים כתוצאה ממוות, גירושין, פירוד וכיוצא-באלה – עובדה שבגללה משך אליו ההורה הנותר את מלוא אהבתו של הילד, וקבעה את התנאי למין האדם שייבחר מאוחר יותר כאובייקט מיני.

כלל הגורמים הינם תולדה של חוויות ילדות מוקדמות אשר מעצבות, עפ"י פרויד, את כיוון הליבידו: הדחף המיני. ומכאן ש"האינוורסיה אינה אלא אחד מגילומיו השכיחים של הדחף המיני, וכמה נסיבות חיצוניות הן שמעצבות אותה" (עמ' 24). תימוכין לכך שנטיה מינית הומוסקסואלית היא תוצר של נסיבות חיים נרכשות, מביא פרויד בטענות הבאות: (1) "אצל אינוורטים רבים (גם מוחלטים) ניתן להוכיח רישום מיני מוקדם אשר טבע בהם את חותמו, שבסופו של דבר תוצאתו היא הנטייה ההומוסקסואלית; (2) אצל אינוורטים רבים אחרים ניתן לגלות בחייהם השפעות חיצוניות מסייעות או מעכבות, אשר קיבעו במוקדם או במאוחר את האינוורסיה, כגון: מגע בלבדי עם בני אותו המין, חברותא במלחמה, כליאה בבית-סוהר, סכנות המגע ההטרוסקסואלי, פרישות, חולשה מינית וכד'; (3) ניתן לסלק את האינוורסיה באמצעות סוגסטיה היפנוטית, ואילו הייתה תכונה זו מולדת, לא ניתן היה כלל לסלקה" (עמ' 23).

בהמשך לחלוקת המין האנושי ל"נורמאליים" ו"אינורמאליים", עסק פרויד בתסביך הסירוס ובתוכו: **תסביך אדיפוס חיובי ושלילי**; זאת כחלק מיסודות התיאוריה הפסיכוסקסואלית שבנה. גרין (1990/2006) מסביר מושגים אלו: "האיום או חרדת הסירוס מהווים חלק בלתי נפרד מתסביך הסירוס. תסביך זה הוא מכלול המאחד את התיאוריה המינית הילדית המתמייחסת למין הנקבי. לפיכך ההבדל בין המינים נבחן מנקודת מבט אנטומית, על השלכותיו הנפשיות: האם כמסורסת והאב כמסרס, והוא כולל את הסצנה הראשיתית: כסצנת סירוס של האם בידי האב, את מנגנוני ההגנה שמעוררת חרדת הסירוס (הדחקה, הכחשה ופיצול) ואת התסמונות הייחודיות שמעלה הארגון הנפשי המעובד באופן ישיר פחות או יותר סביב חרדה זו: הומוסקסואליות, פטישיזם וכו'... התסביך האדיפאלי הינו גולת הכותרת של המיניות הילדית... האב והאם נתפסים עתה כשונים, אם כי לא כגבר ולא כאישה במלוא מובן המילה. זאת משום שמינם מאופיין פחות על סמך הפין או הנרתיק ויותר על סמך נוכחותו או היעדרו של הפין" (ע"מ 29-31).

עפ"י גרין, הפן החיובי בתסביך, בא לידי ביטוי בהיות ההורה בן המין השני אובייקט האהבה לעומת ההורה בן אותו המין, המהווה אובייקט לרגשות עוינים בייצגו את המכשול להגשמת המאוויים. אב חזק ייצור בהמשך הזדהות של הבן עימו, ויהיה זה תסביך אדיפוס חיובי אשר יוביל לגיבוש זהות הטרנסקסואלית אצל הילד. למולו, הפן השלילי בתסביך – הוא הפן ההומוסקסואלי, ההורה בן אותו המין מעורר את קשר האהבה, ואילו ההורה בן המין השני הוא אובייקט לרגשות עוינים. ההנחה העומדת בבסיס "התיאוריות המיניות הילדיות" של פרויד (1908/2002) היא ייחוס קיומו של פין לכל בני-האדם, כולל לנשים. פרויד מצא (גרין, 1990/2006) ש"האמונה בפין הנשי מתמידה להשתמר ברוחם של המבוגרים. ההומוסקסואל, לדוגמה, מקובע כל-כך בעמדה זו עד שהנשים, אשר אצלן איבר זה אינו קיים, חסרות כל משיכה בעבורו. האיבר הנשי מעורר בו תיעוב מאחר שהוא מעלה את זכרו של איום שממנו הוא עדיין ירא" (עמ' 46) – הוא האיום מפני הסירוס.

כך, לכל אורך התיאוריה הפסיכודינאמית של פרויד, אשר רק את קצה קצה סקרתי בפרק זה, מובאים מנגנונים נפשיים-פסיכולוגיים כגורמים המרכזיים בתהליך גיבוש נטייתו המינית של הפרט. אם להציג זאת באופן פשטני אשר יתכן ומפחית מערכו של הפסיכואנליטיקאי הדגול, פרויד האמין באורך דטרמיניסטי כי הילדות המוקדמת היא-היא שתאפשר התפתחות תקינה: הטרנסקסואלית, או התפתחות סוטה: הומוסקסואלית.

ג. נטיה מינית וזהות מינית – תיאוריות מגדריות:

הצלע השלישית והחותמת את משולש הגורמים שאת שתי צלעותיו הראשונות – גורמים ביולוגיים ופסיכולוגיים – סקרתי עד כה, היא הצלע המגדרית. מדובר בתיאוריות מאוחרות יותר לזו הפסיכודינאמית של פרויד, אשר בעיקרן מבקשות לערער על הסדר החברתי הקיים המשווה לעצמו מראה של זה, המעמיד פנים שהיה נחלתנו מאז ומעולם. דרך סקירה זו, ארצה להדגים את העובדה כי ההגדרות אינן נוקשות אלא מהוות תוצר של הבניה חברתית הסטורית.

הפילוסוף הצרפתי מישל פוקו (1926-1984) נחשב לאבי התיאוריה הקווירית. התיאוריה הקווירית החלה להתגבש בתחילת שנות ה-90 של המאה הקודמת, ע"י ממשיכי (ובעיקר –

ממשיכות) דרכו של פוקו. הבולטות מביניהן היא גיוזית באטלר אשר הינה אחת הכותבות המרכזיות בתחום של לימודי מיניות ומגדר.

Queer – מבושה לגאווה :

המונח "Queer" שימש, בכוונתו המקורית, ככינוי גנאי נגד הומוסקסואליים שפירושו "מוזר", "שונה" או "משובש" – אם נרצה. לאות התנגדות לרגש הבושה שהחברה כופה על הומוסקסואליים, אומץ הביטוי ע"י חברי הקהילה. זאת כפי שמטיבה באטלר (1993/2001) לתאר בכתביה: "בעבר תפקד המונח "קוויר" כפרקטיקה לשונית אחת, שמטרתה המטת קלון על הסובייקט שאותו היא מכנה בשם, או ליתר דיוק – הבניה של סובייקט שבאמצעות אותה מעינה ממיטה קלון. "קוויר" שאב את כוחותיו בדיוק מאותה עתירה חוזרת ונשנית שמיקמה אותו בזיקה להאשמה, פתולוגיזציה והטחת עלבון. באמצעות עתירה זו, נוצר במהלך הזמן קשר חברתי המגדיר קהילות הומופוביות: המעינה הזאת מהדהדת מעינות מן העבר וקושרת בין הדוברים – כאילו דיברו בקול אחד לאורך הזמנים – לכעין מקהלה דמיונית שכמו לועגת: "קוויר"! באיזו מידה, אם כן, פועל המבע הביצועי "קוויר" בסמיכות צורמת ל"הרי את מקודשת ליי" של טקס הנישואין? אם המבע הביצועי מתפקד כאמצעי להכשרת ההטרסקסואליזציה של הקשר החברתי – יש יסוד להניח שיוכל לתפקד גם כטאבו ממיט קלון שעושה "קוויריזציה" לאלה שמסרבים או מתנגדים לאותה צורה חברתית, כמו גם לאלה שמיישמים אותה שלא בברכתה ההגמונית של החברה (...). הסובייקט הנחנק כ"קוויר", עם כניסתו אל השיח הציבורי באמצעות מונחי מעינה הומופובים מסוגים שונים, **מאמץ או מצטט** את אותם מונחים עצמם כבסיס דיסקורסיבי להתנהגות (...). הזעם התיאטרלי, שהונע ע"י פגעי ההומופוביה, טוען-מחדש את הפגעים הללו בדיוק באמצעות החצנתם – כזו שלא סתם חוזרת עליהם או מצטטת אותם, אלא פורשת תצוגה מוקצנת של מוות במטרה להכריע את ההתנגדות ההכרתית לאיידס ולמוחשיותו של הסבל; או תצוגה מוקצנת של נשיקות במטרה לנתץ את העיוורון ההכרתי להומוסקסואליות, שמוחשיותה וציבוריותה רק הולכות ומתעצמות" (ע"מ 27, 43-44, 46).

באטלר (1993/2001) מערערת באופן דקונסטרוקטיבי על ההבחנה המרכזית בין **טבע וחברה, מין** (sex) ו**מגדר** (gender). "מין", עפ"י באטלר, היא קטגוריה שבאמצעותה הופך הגוף לחלק ממערך משמעויות תרבותי. הזהות המינית, הלכאורה טבעית, מכוננת דרך פרקטיקות תרבותיות הפועלות על הגוף האנושי ומעצבות אותו בתור בעל משמעות, צורה ותשוקה מסוימים. הפעלות כוח חברתי על הגוף דרך ידע וטכנולוגיה, איסורים, הגבלות חוקיות, מילים ומחוות, יוצרות אשליה לפניה יש בנו גרעין של זהות מינית נתונה, גברית ונשית, וכי הזהות המגדרית היא ביטוי של הגרעין הזה. כך, עפ"י באטלר, בעלי הכוח בחברה עושים שימוש בקטגוריה "מין", באופן שמאשרר עולם סימבולי הטרסקסואלי, ודוחק את האופציה ההומוסקסואלית אל מחוץ לגבולות ההבנה. העיקרון החברתי המארגן את פרקטיקות הכוח, היוצרות את החלוקה המגדרית הבינארית אישה / גבר, הוא האיסור החברתי על הומוסקסואליות והניסיון המתמיד של התרבות להסדיר מיניות בגבולות ההטרסקסואליות.

הדגמה נוספת לעין הקווירית, ניתן לראות בפרשנות של הלפרין (1990/2003) לפדרסטיה ביוון העתיקה. מערכת יחסים פדרסטית זו, הייתה למעין **טקס חניכה** שבו, עפ"י הלפרין, יחסי מין בין גבר לנער – כחלק מחובה חברתית – ממלאים תפקיד. יחד עם זאת, לא יתכן שזו לא הייתה גם **ביטוי של תשוקה מינית עמוקה**.

כך, מה שנראה בהתחלה כיחסים מיניים בין גברים המשרתים טקסי חניכה למיניהם הנגזרים מחובה

חברתית ותו לא, מוסבר כיחסים שלצד הטקסיות שבהם – מעניקים לגברים המשתתפים בהם לא מעט הנאה וריגוש ארוטיים. ההיפותזה הטקסית של הפדרסטיה היוונית, עפ"י הלפרין, מסתירה מגמות פוליטיות פוטנציאליות (גם אם לא מפורשות) שבהן, טמון חלק מן המשיכה העכשווית שלה. היא מאפשרת להיסטוריון של העת העתיקה לחון את היוונים "מאשמת" ההתנסות בכמיהות הומוארוטיות אמיתיות; היא מאפשרת למלומדים הקלאסיים לנרמל את התשוקה המינית היוונית ולהשיבה אל דגל ההטרורסקסואליות הבלעדית. שכן, ע"י טיהור הפדרסטיה מתשוקה מינית, ופירושה לא כביטוי להעדפה אישית, אלא כצורה של טקס חברתי (ושיוכה בדרך זו לקטגוריה של פעילויות המובדלות מחיי היומיום הנורמליים, והמתקיימות רק בהקשרים שהחברה מעודדת), נשמרת למעשה הפעילות ההטרורסקסואלית כמקומה הרגיל של הארוטיקה וכך נשמר מעמדה כצורה הנורמטיבית (היחידה) והמיוחסת של המיניות האנושית.

לתובנות אלו, כחלק מהתיאוריה הקווירית, קדם כשני עשורים קודם לכן מחקרו של מישל פוקו:

תולדות המיניות – עבודה בת כמה כרכים – במסגרתה הוא מנתח את היווצרותה והתפתחותה של החוויה המודרנית הקרויה: **"מיניות"**.

כך הוא מתאר את עידן הדיכוי המודרני למין, אשר מכונה על-ידו, "ההיפותזה הדכאנית" (1976/1993): "המאה ה-17: כאן הייתה, כך אומרים, ראשיתו של **עידן דיכוי** מן הסוג האופייני לחברות שנהוג לתארן כבורגניות. עידן ממנו כנראה טרם סיימנו להשתחרר. הקריאה למין בשמו הפכה מעתה קשה יותר ויקרה יותר. כאילו שעל-מנת לשלוט בו במסגרת הממשי היה צריך ראשית לצמצם את גילוייו במישור השפה, לפקח על חופש התנועה שלו בתוך השיח, לגרש אותו מתוך הדברים הנאמרים ולעמעם את המילים המנכיחות אותו באופן מורגש יתר על המידה (...). הבושה המודרנית הצליחה להביא לידי כך שלא ידברו אודות המין אף מבלי שהיה עליה להזכירו במילה, אלא אך ורק דרך משחק של איסורים, שכל אחד מהם מפנה אל האחר; אילמויות אשר, מכוח שתיקתן, כופות את השקט. צנזורה" (עמ' 153).

פוקו (1976/1993) מסמן **שלושה תהליכים מרכזיים** שהתרחשו במהלך המאה ה-17 ועד המאה ה-20, אשר הובילו לעיסוק אינטנסיבי במין ובמיניות: (1) משטור המיניות (והתשוקה) ע"י **הכנסייה הנוצרית**, וחיוב האדם המערבי להתוודות בפני הכומר בנושאים הקשורים למין ולמיניות: "האדם המערבי נושא מזה שלוש-מאות שנה בעול החובה להגיד הכל אודות המין שלו"; (2) השפעות "המהפכה התעשייתית" אשר ראו **משפחה כיחידת ייצור כלכלית** (הטרורסקסואלית כמובן): "מאז ומעולם טענו שמדינה חייבת להיות מאוכלסת אם ברצונה בעושר ובעוצמה, אך זו הפעם הראשונה שבה חברה מצהירה לאורך זמן שעתידה ועושרה תלויים לא רק במספר אזרחיה ובאיכותם, לא רק בכללי הנישואין ובארגון המשפחה, אלא באופן שבו כל אחד ואחד עושה שימוש במינו"; (3) **מדיקליזציה של החיים החברתיים** וחלוקת העולם ל"בריאים" ול"חולים", עפ"י ההתנהגות המינית שלהם: "מאז המאה ה-18 או ה-19 החלו בפעילות שמטרתה לעודד שיח אודות המין: ראשית, הרפואה, בתיווך "מחלות העצבים"; לאחר-מכן הפסיכיאטריה, כשהיא מתחילה לנסח את האטיולוגיה של מחלות-הנפש דרך מחקר "ההפרזה", ואחר-כך דרך מחקר האוננות, היעדר-הסיפוק, "תרמיות הרבייה", אבל במיוחד כשהיא מספחת לעצמה את מכלול הסטיות המיניות כאילו היה שלה מאז ומעולם".

כך, מתאר פוקו, את הדרך שבה מיניות הפכה לשיח של קבע, דרך תחומי הכלכלה, הפדגוגיה, הרפואה והמשפט, ועד למנגנונים המשדלים, מחלצים, מתקינים וממסדים את השיח של המין; או כפי שהוא מטיב לכנות זאת: "פטפטת עצומה שהציוויליזציה שלנו דרשה וארגנה". אולם, כל זאת כאשר בעלי הכוח בחברות המודרניות, לדבריו של פוקו, הועידו את עצמן לדבר על המין עד אינסוף, תוך שהן מבליטות אותו בתור "הסוד בהא הידועה" (ע"מ 155-158).

עפ"י פוקו (מילס, 2005) פעילות הומוסקסואלית אשר לפני המאה ה-19 נתפסה כסדרה של מעשים בזויים שגברים מבצעים, החלה להיתפס כמה שמכונן אינדיבידואל מסוג מסוים, מישהו שמבצע מעשים כאלו ולא אחרים. כך נוצרו בפעם הראשונה קטגוריות המובחנות של "הומוסקסואל" מצד אחד, ו"הטרוסקסואל" מצד שני.

הומוסקסואלים החלו להיראות כסוג מסוים של אנשים שנולדו "מהופכים", כלומר עם סטייה פתולוגית. כך הומצאה ההומוסקסואליות כקטגוריה של אינדיבידואלים. בשל מצוקתם, לכאורה, של יסודות סיווג זה של ההעדפה המינית הפכו המין והמיניות למושאו הלגיטימי של מחקר מדעי. המערב הנוצרי המציא את אילוץ הוידוי, שאותו כפה על הכל, לספר הכל כדי למחות הכל, לנסח כל דופי, ולו הקטן ביותר, במלמול רציף, נואש, גורף, אשר אל לדבר לחמוק ממנו. מהמהלך הזה של פוקו, הבוחן את תולדות הוידוי ומזהה אותו בריטואל הדתי של כפרה ומחילה, משתמע ש"היציאה מהארון" נתונה גם היא בסד ההשקפות על ההומוסקסואליות כחטא.

פוקו טוען כי לא זו בלבד שההומוסקסואליות הומצאה במאה ה-19, אלא שגם המיניות הומצאה אז. עד המאה ה-18 היה עניין בהסדרת "הבשרים", כלומר בשליטה בתשוקה ובצרכים; במאה ה-19 התפתח עניין זה לכלל עניין במיניות. דבר זה הוביל, מאז המאה ה-19, לקביעה שלפיה במידה מסוימת האדם הוא-הוא העדפותיו המיניות: מינו של האדם שאיתו את/ה שוכב/ת קובע את קטגוריית הזהות שאליה את/ה משתייכת. מבחינת פוקו (מילס, 2005), המיניות נבנית ומתכוננת לאורך שלושה צירים:

- (1) ידע על אודות ההתנהגות המינית.
- (2) מערכות כוח המסדירות את הפרקטיקה של מעשים מיניים.
- (3) התבניות שבמסגרתן פרטים יכולים, או מוכרחים, לזהות את עצמם כנושאים של אותה מיניות.

אין לפרש משטר חדש זה של השיח ככזה הפוסק לדבר פחות על המין. ההפך הוא הנכון. לא מדברים פחות על המין, נהפוך הוא, אך אומרים את הדברים אחרת: המדברים הם אנשים אחרים, מנקודת ראות אחרת ולצורך השגת תוצאות אחרות.

החל מהמאה ה-19, מיניות בכלל ומיניותם של ילדים-בנים בפרט, נעשתה נושא שיש להתמודד עימו ולטפל בו בבתי ספר. בנוסף, נעשתה גם בעיה כללית וציבורית הדורשת הכוונה של הורים, רופאים ומורים. סביב תלמיד התיכון פורחת ספרות שלמה של הוראות, המלצות, תצפיות, עצות רפואיות, תיאורי מקרה קליניים, תכניות לרפורמה והצעות להקמתם של מוסדות אידיאליים. דוגמא לכך הינה ההתייחסות אל אוננות של בנים כאל מגיפה שיש למגר אותה. מה שמעניין בניתוח הזה של מיניותם של ילדים הוא בדיוק ההיפוך שהניתוח של פוקו עושה; מה שנראה מדוכא ומושתק יוצא למעשה אל האור ונדון ללא הפסק. יתרה מזאת, מה שנדמה שהרשויות מבקשות לדכא הוא למעשה מה שהן נסמכות עליו כדי לתפקד.

במאמרו "משטור התשוקה: מין, שונות וחוליי", מציג ווטני (1987/2003) את תפיסתה של החברה המערבית של המאה העשרים ביחס להומוסקסואליות: "תפיסת ההומוסקסואליות כמחלה מידבקת וסמויה מן העין, המאיימת תמיד להתגלות במקום הצפוי פחות מכל. ושנית, חזיון הפיתוי הארוטי, שבו צעירים "תמימים" ו"פגיעים" מדומיינים כשותפים שלא מרצונם למעשים, שאע"פ כן, בכוחם לשנות את כל הווייתם". כך נכתב בספר לימוד לילדים העוסק בחינוך מיני (Rodney, 1961) מצוטט אצל ווטני, (1987): "ברור שאהבה מינית בין אנשים בני אותו מין היא סטייה, מפני שאף מבלי להזדקק לטיעונים המבוססים על

אתיקה ומוסר, יחסים שכאלה אינם מביאים לרבייה... הסכנה הגדולה שבהומוסקסואליות נעוצה בחשיפה של אנשים **נורמאליים** אליה. אקט שאינו יכול אלא לעורר **גועל** באדם **נורמאלי**, עשוי בקלות רבה למדי להפוך למקובל יותר, עד שבסופו של דבר, האדם הנורמאלי המבצע את האקט הופך גם הוא **לסוטה**" (עמ' 230).

בטקסט זה, עפ"י ווטני, **קיימת סתירה פנימית עמוקה**, בין ה"גועל" שחוה האדם ה"נורמאלי", לבין **הקלות היתרה** שבה הוא מתגבר על אותו ה"גועל". אילו אכן כך היו פני הדברים, ומודל ההדבקה / פיתוי של ההומוסקסואליות היה תקף, כי אז איש לא היה פטור מסכנתם של תענוגות, שהם כה נוראיים ומפתים עד שהטקסט אינו יכול לתארם.

באקלים זה, אשר ניסיתי להעבירו דרך הטקסטים שלעיל, ההומוסקסואל של המאה ה-19 מקבל **פנים מקרבנות**. אותו הומוסקסואל – "טיפוס אנושי אחד, אחיד וקוהרנטי" – הוא זה שמנצל מינית ילדים, מפתה את קורבנותיו ומנצל את תמימותם. המורשת התרבותית הוותיקה של אותו צרור אמונות, שמועות ודעות קדומות, היא זו שעפ"י ווטני, ממשיכה להציג את "ההומוסקסואל" כ**מקרבן במקום קורבן**: "התשוקה ההומוסקסואלית איננה נולדת יש מאין בתגובה לחיזוריהם המסלידים של מפתים זקנים, סוטים המובילים הטרוסקסואלים צעירים לחיים של שחיתות שאין לתארה. **להיפך**, רוב ההומוסקסואלים יביטו אחורה על ילדותם כעל תקופה של **תסכול רגשי וגופני ללא תקנה**... מעטים האנשים בעולם המודרני שבדידותם כה גדולה וכה סודית, כבדידותו של הילד ההומוסקסואל... מכל הבחינות, נושא המיניות נותר כלוא בשיח של ה"טבע", שאינו חדל מלראות את **הזכר כצייד** ואת **הנקבה כניצודה**" **"באופן טבעי"**, וכך פוסל כל אפשרות של **בחירה** מצד מי מהם. **בדיוק** שאלה זו, שאלת קיומה של **בחירה** מינית, נחשפת באופן הישיר ביותר ע"י ההומוסקסואליות, כשהתוצאה היא **הגבלת ההומוסקסואליות לדימוי של הצייד, עם קונוטציות של ניצול ילדים, השחתת ה"נוער"** וכן הלאה, או לחילופין, פטירתה כסוג של בלבול מגדרי, הגורם – מן העבר השני – ל"נישוי" של גברים, וכך להפיכתם ל"לא טבעיים". כך או כך, המבנה האידיאולוגי הכולל מוגן מפני האיום של מיניות, שמסרבת להיכנע ל**פרדיגמת הטרוסקסואליות**/"טבע" שמארגנת את החשיבה על מיין" (עמ' 231-232).

לעניות דעתי, הפסקה האחרונה של ווטני (1987/2003) מזקקת יותר מכל את התפיסה הקווירית – מגדרית, לפיה תכליתן של ההבניות החברתיות היא לעשות כל מאמץ על-מנת **להנציח את הסדר החברתי** ההטרוסקסואלי ועל-מנת לשלול כל אפשרות של עוררין – הרי שכל האמצעים כשרים.

לאחר שהשלמתי את כל צלעות המשולש, לא נותר לי אלא לדון ביחס שבין צלעותיו: המגדרית, הביולוגית והפסיכולוגית. כל צלע מהווה יחידה בפני עצמה, אולם שלושתן יחד מעניקות משמעות אחרת אשר בלתי נמנע לשאול מספר שאלות אודותיה. על אילו שאלות ועל אילו תשובות אפשריות להן, ארחיב בפרק הבא.

פרק ג' – דיון:

בפרק זה אבקש להבנות דיון הנע על הציר שבין המחקרים הביולוגיים לנטיה מינית ולזהות מינית, לבין החברה והשפעותיה בנושא זה, לרבות התיאוריות הפסיכודינאמיות ותיאוריות המגדר.

בהקדמה לעבודה זו, מובאת הטרגדיה של ברוס: הילד שגודל כילדה, חזר בחייו הבוגרים לחיות כגבר ולבסוף התאבד. למעט מקרה זה, עפ"י קרלסון (2007/2009), ידוע על מקרה אחד נוסף של שינוי מין בעקבות כריתת הפין בינקות (Bradley et al., 1998). ילדה זו, אשר נולדה כזכר, נחשבה בילדותה לבת נעריית ("tomboy"), אך הייתה מרוצה מזהותה הנקבית. אע"פ כן, היום היא מגדירה את עצמה כביסקסואלית עם משיכה מובהקת יותר לנשים, וחיה עם בת זוג. במחקר העוסק בנושא (Morris et al., 2004) מצוטט אצל קרלסון, (2007/2009) נכתב: "נראה שהומוסקסואליים אינם "אשמים" בנטייתם המינית יותר מהטרנסקסואלים (...). קשה לדמיין מישהו האומר לעצמו: היום יש לי שיעור ספורט בבית-הספר, אז אלבש גבריים לבנים ואנעל נעלי ריצה. ואם אני כבר מקבל החלטות, כדאי לי גם להימשך לבנות כל החיים" (עמ' 424).

במהלך סקירת הספרות הבאתי מחקרים רבים אשר דנו בשאלה: האם גורמים ביולוגיים שותפים להיווצרותה של נטיה מינית או זהות מינית מסוימת. מחקרים אלו רוויים הסתייגויות אשר מטבע הדברים, מקשים לספק תשובה חד-משמעית; (1) מחקרי התאומים והתאומות מראים קורלציה גבוהה בין מרכיבים גנטיים לבין נטיה-מינית. זאת יותר במקרים של תאומים זהים, ופחות במקרים של תאומי אחווה; (2) למולם, מחקרי האחים אשר ניסו לאתר את "הגן להומוסקסואליות" מצאו אמנם מקטע בכרומוזום X (Xq28) אשר ייתכן ומכיל חלק מה"קודים הגנטיים" שיתכן ומשפיעים על נטיה-מינית הומוסקסואלית. בקרב אחים בניים, ממצא זה נמצא ברובם, ובקרב לסביות – לא נמצא כלל; (3) מחקרי כמות האחים במשפחה העלו אמנם את המסקנה לפיה ככל שכמות האחים (בנים) במשפחה עולה, כך גדל הסיכוי של אחד האחים הקטנים לפתח נטיה הומוסקסואלית – זאת בשל רגישות לחלבונים המצויים בקרב זכרים בלבד ע"י אימם במהלך ההיריון. אולם, גם כשהסיכוי להומוסקסואליות עולה, הוא עדיין שולי עד זניח. באשר לאחיות – לא נמצא קשר כלל; (4) מחקרי CAH אשר ניסו לאשש את התיאוריה לפיה זהות הומוסקסואלית נשית מושפעת מחשיפת יתר לאנדרוגנים, הצליחו לעשות כן באופן מוגבל בלבד. למוגבלות זו, מתווספות כל יתר הלסביות אשר אינן סובלות כלל מתסמונת CAH; (5) מחקרי המוח, בדגש על המאחרים מביניהם, מביאים עדות חיה לאזורים שלמים בהם ידוע שקיים דימורפיזם מיני, ושהם קיים מכנה משותף בין הומוסקסואליים גברים לנשים הטרנסקסואליות ומנגד – בין לסביות לגברים הטרנסקסואליים. אולם, גם לממצאים אלו נדרשים מחקרי המשך רבים על-מנת שניתן יהיה לייחס סיבתיות בין אזורים אלו לבין גיבוש נטיה מינית מסוימת, ובין רמת החשיפה לאנדרוגנים בשלב הטרנס לידתי והפוסט לידתי, לבין היווצרות שונות זו; (6) לסיום, מחקר (Zhou, 2000) המביא ממצאים מאלפים אודות דמיון של חלק מסוים במוח (BSTc) בין טרנסקסואליות: man-to-female, לבין נשים. בתצולם של החלק הזה אשר הופיע בגוף המאמר, ניתן לראות בבירור כיצד תפיסת המין מורכבת ממרכיב גנטי אינהרנטי.

הערה נפרדת, אשר נכון שתבוא בפרק זה של הדיון, מתייחסת להמשגה שמצאתי ברבים מהמחקרים הביולוגיים אשר קוממה את עיניי. היה זה המונח: "ליקוי", בכל מה שקשור לתהליכים הורמונאליים שעשויים להשפיע על נטיה מינית הומוסקסואלית.

חשוב לי להדגיש, ובכך גם לחזור לנקודת ההתחלה – הבעייתיות שבמחקר זה, כי העיסוק בגורמים לנטיה מינית בהמשגה זו של "ליקוי" הוא מעשה מסוכן אשר מעורר מחשבות חשוכות של מנהיגים ממלחמת העולם השנייה. אינני בא לטעון כי מחקר מדעי איננו חשוב, נהפוך הוא. מחקרים מדעיים נושאים באחריות להתפתחות האורגניזם האנושי. אולם, נכון שהמחקר בנושא של נטיה מינית וזהות מינית ינסה לגלות, מהם **התהליכים** המתרחשים טרום הלידה ואחריה, אשר בכוחם להשפיע על נטיה מינית כזו או אחרת.

שימוש במונח "ליקוי" הינו שגיאה חמורה לא רק מבחינה טרמינולוגית, אלא גם במסר ההפוך והעמוק שיוצא מתוכו. הומוסקסואליים אינם אנשים בעלי ליקוי ביולוגי, גנטי או הורמונלי, שעל המדע לנסות למגרו. הומוסקסואלים הם אנשים רגילים, בעלי תפקוד תקין בכל מעגלי החיים בדיוק כמו הטרוסקסואליים: (1) מחקרים לא מצאו שכיחות גבוהה יותר של פסיכופתולוגיה בקרב אוכלוסיה הומוסקסואלית לעומת אוכלוסיה הטרוסקסואלית (Gonosiorek, 1991); (2) מחקרים על זוגיות לא מצאו הבדל בתפקוד זוגי, בתפקוד הורי ובהתפתחות ותפקוד ילדיהם של זוגות חד-מיניים (Patterson et al., 2004, Kurdek 2004).

לעומת זאת, מחקרים מצאו שיעור התאבדות גבוה מכלל האוכלוסייה בקרב בני נוער הומוסקסואליים. אולם, ההתאבדויות נמצאו מקושרות ל**מתח פסיכו-סוציאלי**. המחקר מראה שכאשר אנשים הומוסקסביים מקבלים את התמיכה החברתית והמשפחתית הנדרשת, שיעור הפתולוגיות ביניהם אינו עולה על זה של כלל האוכלוסייה (Safren & Heimberg, 1999).

במסגרת הרצאתו "הטיפול בהומוסקסואליים דתיים – הרהורים אחרי 20 שנות נסיון", התייחס פרופ' פרי⁸ לסוגיית אי-הידיעה המדעית: עפ"י פרי, אין מספיק מידע מדעי מבוסס כמעט לגבי אף היבט של הומוסקסואליות. לא של הבסיס להעדפה המינית (עדויות למרכיב גנטי מסוים – נתון יציב ואחיד) ולא של האפשרות לשינוי: עם טיפול או בהיעדרו. זאת ועוד, רוב המחקרים מוגבלים מבחינת המדגם ואורך המעקב, סובלים מהכללת יתר וללא רפליקציות מספיקות.

במצב זה אין ברירה, אלא להקשיב היטב למטופלים ולטפל בתנאים של "אי ידיעה מושכלת". לצד דברים אלו של פרי, נראה כי הביולוגיה איננה חזות הכל ומתווספים אליה מרכיבים רבים נוספים שיתכן ולא נוכל לאששם באמצעות מחקרים אמפיריים. כך, נוצרת תמונה מורכבת מאוד אשר יתכן ולא נוכל להתחקות אחריה. אולם, מה שברור הוא שאין זה סביר שהנטיה-המינית של הפרט תהיה עניין של בחירה גרידא. אדרבא, כשמדובר בזהות-מינית.

שאלה זו טרם פוצחה ונכון להמשיך ולחקור את הנושא, אולם כאמור, לא מתוך מקום של מיגור "התופעה", אלא קבלתה והבנת הגורמים להיווצרותה.

במסגרת מאמרה: "התפקיד ההומוסקסואלי", כתבה מקינטוש (2003 / 1968) דברים שעומדים בעיני היטב במבחן הזמן: "תולדה נוספת של המשגת הומוסקסואליות כהוויה היא שהמשימה המחקרית המרכזית הוגדרה כחקר האטיולוגיה של הומוסקסואליות. ויכוחים רבים ניטשו בשאלה האם זו הוויה מולדת או נרכשת. הצעד הראשון במחקר מעין זה היה בדרך-כלל למצוא מדגם של "הומוסקסואליים", באותו אופן שבו חוקר בתחום הרפואה ימצא מדגם של חולי סכרת אם ברצונו לחקור את המחלה. ובכל

⁸ פרופ' טוביה פרי הוא פסיכולוג קליני ומנהל הקליניקה הפסיכולוגית לשירות הקהילה של המחלקה לפסיכולוגיה ברושת הקהילה של אוניברסיטת בר-אילן. דבריו נאמרו במסגרת יום העיון: "נטיה והטיה – בין פסיכולוגיה לחברה ודת", אשר התקיים ב-6 נובמבר 2012.

זאת, לאחר היסטוריה ארוכה של מחקרים כאלה, יש לציין בצער שהתוצאות אינן חד-משמעיות, והתשובה היא עדיין עניין של השקפה, בדיוק כמו לפני שבעים שנה, כשהבלוק אליס פרסם את ספרו Sexual Inversion. **אי יכולתו של המחקר להשיב על השאלה אינה נובעת מהיעדר הקפדה מדעית או מבעיה כלשהי בעדויות הזמינות; היא נובעת מן העובדה ששאלה השאלה הלא נכונה.** ניסיון להתחקות אחר האטיולוגיה של ה"הומוסקסואליות" הוא כמו ניסיון להתחקות אחר זו של "ראשות ועדה" או של ההשתייכות לכת היום השביעי" (עמ' 46).

בדיוק אחר אטיולוגיה זו ניסיתי להתחקות בסמינריון זה. יתכן שהמסקנה המתבקשת מניסיונותיי, היא – היא זו של מקינטוש. יתכן וטרם ננסה להתחקות אחר האטיולוגיה של ההומוסקסואליות, יהיה עלינו תחילה להתחקות דווקא אחר האטיולוגיה של ההטרסקסואליות.

בוזוול (2003 / 1989), במאמרו: "מהפכות, אוניברסאליים וקטגוריות מיניות", ממחיש את דבריי טוב בהרבה יותר מכפי שאני מסוגל: **"החברה אינה יוצרת רגשות ארוטיים אלא רק פועלת עליהם. כוח אחר כלשהו – גנים, גורמים פסיכולוגיים וכו' – הוא שיוצר את "המיניות", שהיא במהותה בלתי תלויה בתרבות... הייתי ונשארתי אגנוסטי ביחס למקורותיה של המיניות האנושית ולאטיולוגיה שלה"** (עמ' 129).

כך משיב ה-APA (2008) לסוגיה מהם הגורמים היוצרים נטיה-מינית מסוימת: "לא נמצא קונצנזוס בקרב החוקרים באשר לסיבות המדויקות שבגינן מתגבשת נטיה מינית הטרסקסואלית, ביסקסואלית או הומוסקסואלית. חרף קיומם של מחקרים המעלים את הגורמים הגנטיים, ההורמונאליים, ההתפתחותיים, חברתיים ותרבותיים המשפיעים על הנטיה המינית, לא נמצאו ממצאים המתירים לחוקרים להסיק שנטיה מינית נקבעת במישרין ע"י אי אילו מגורמים אלו. רבים סבורים כי מדובר בשילוב שבין הגורמים המולדים לבין הגורמים הנרכשים. רוב האנשים מעידים, מניסיונם האישי, אודות היעדר בחירה באשר לנטיה המינית שלהם."

מצידו השני של המתרס, יצאתי למסע היסטורי סוציולוגי-אנתרופולוגי, אשר ביקש לבחון את **החברה האנושית** כמרכיב בגיבוש הזהות המינית. מסע זה המחיש יותר מכל את מה שהיה ידוע. יחסים מיניים ורגשיים של נשים וגברים עם בני מינם היו קיימים מימים ימימה: בימי סדום ועמורה, ביוון העתיקה, בקרב האינדיאנים, בימי הביניים ובאנגליה של המאה ה-17. אולם, החברה עברה תמורות רבות בדרך לתפיסתה המערבית המודרנית אשר החלה עם קטרוגם של בני האדם לקטגוריות מיניות בינאריות: "הומוסקסואל" והטרסקסואל" לפני יותר ממאה שנה.

קטרוג זה אשר במקורו ניסה "להסדיר מצב קיים", הוא זה שיצר את לב ליבה של הבעייתיות. הגבר של אתמול, אשר לא הוטבעה עליו התווית: "הטרסקסואל", הרגיש חופשי לתת דרור ליצריו המיניים וזאת מבלי שאלו אילצו אותו למקם עצמו בקטגוריה מסוימת של העדפה מינית. "הגרוע יותר" הוא אם כך ההומוסקסואל, שעל מצחו הוטבעה אות קין אשר אילצה אותו לעשות כל מאמץ לטשטשה, להדחיק ולהתכחש לקיומה – מאמצי שווא – כפי שנראה בהמשך הדיון.

בשנות החמישים של המאה העשרים, ניסה קינסי בסולמו, למתן את הדיכוטומיה החברתית ולמקם את בני האדם על ציר של מיניות בן חמש קטגוריות ביניים אשר כמותן נקבעה על-ידו באופן שרירותי. אולם, הבעיה נותרה בעינה כי הרי אם אדם יבקש שלא למקם עצמו באחת מנקודות הקיצון של הציר, אזי יהיה עליו לקבל את ההגדרה הביסקסואלית שגם היא – איננה נורמטיבית וחורגת מגבולות ההטרסקסואליות. כך, ציר זה וממצאיו, יצרו מעין אחיזת עיניים במסגרתה רוב האנשים מיקמו עצמם בקטגוריית ה"הטרסקסואל הבלבדי" בעוד שאין ספק כי בפועל, רוב האוכלוסייה ממוקמת דווקא לאורכו של הציר ולא על שני קצותיו.

לפיכך, יתכן והנתון המעניין יותר איננו מה שיעורם של "ההומוסקסואליים הבלבדיים" בחברה, אלא מהו הנתון האמיתי של יתר האוכלוסייה שממוקמת בתווך שבין "הטרנסקסואליות מוחלטת" לבין "הומוסקסואליות מוחלטת".

לאורך כל ספריה, באטלר נלחמת בתיוג של מימד כלשהו של אנושיות **כטבעי ונתון**. הצורה המסוכנת ביותר של כוח, עפ"י באטלר, היא כאשר הוא מסתתר מאחורי התווית של האמת, הנתון **והטבעי**. דהיינו, הטבע איננו זה שמכתוב מה נחשב ל"גברי" ומה נחשב ל"נשי", אלא **החברה**. הסכנה הטמונה בסדרים חברתיים מסוג זה, היא שלא ניתנת אפשרות לסטות מההגדרות החברתיות, עד כדי כך שאלו מצטיירות אצלנו כ"טבע של ממש". כך פורחים ניצנים של נטיות מיניות אשר אינן עומדות במרכז הקונצנזוס ההטרנסקסואלי ומובילים, לאחר פריחתם, להומופוביה של ממש. הומופוביה זו, היא תולדה של **טיפול המרה** הקוראים להחזרת האדם הסוטה מן המסילה אל פסיה, ולדעות הומופוביות המצטיירות למראית עין כנאורות לכאורה, אשר יוצאות בקול שקובע שנטיה מינית היא בחירה של הפרט ומכיוון שכך – ניתן לשנותה.

טיפול המרה – "תרפיה רפראטיבית":

טיפול המרה הם כמובן לא המצאה של המאה ה-21. עדויות אודות פעולות המבוססות על הרצון "להמיר" הומוסקסואל לטרנסקסואל קיימות עוד מהמאה ה-19, זאת בדרכים שונות: קיום יחסי מין עם זונות, נישואין, צריבת העור בעורף ובתחתית הגב אחת לעשרה ימים, סירוס / הסרת שחלות, התנזרות מיחסי מין, היפנוזה, שוקים חשמליים, טיפולי רנטגן, טיפולים הורמונליים ופסיכואנליזה⁹.

טיפול המרה, או בשמותיהם השונים: **תרפיה רפראטיבית** (תיקונית), **ראורינטציה מינית והסבה**, מתבצעים ע"י כל דכפין בשיטות שונות ומשונות, ומבקשים להפוך את המאמר התיאורטי שפרסם ד"ר אליצור – מהלכה למעשה. במאמרו "על החופש הלא-טריוויאלי לבחור נטייה מינית" יוצא אליצור (2005) נגד אנשי המקצוע ובעיקרם – הפסיכולוגים, אשר מתעקשים לדבריו להנציח בקרב מטופליהם נטיות מיניות הומוסקסואליות, במקום להראות להם את הדרך לשנותם ולחזור ל"מסלול התקין". כך, מתוך המאמר: "יש ביטוי בגמרא "בא הרוג ברגליו": בית-משפט הכריז על נעדר כעל חלל, והנה מופיע הז"ל החצוף בכבודו ובעצמו, אבל השופט לא ייתן לו לקלקל לו את פסק-הדין. כך נוהגת שורת המומחים הזועקת כנגדי שלא ניתן בשום אופן לשנות נטייה מינית, ואם מישהו טוען שנטיותיו שונתה אז או שהוא משקר, או שמלכתחילה לא היה הומו אלא סטרייט נירורטי. רק אם סטרייט גילה באמצע חייו שהוא הומו – זה אותנטי ואמיץ. כי הומו נשאר הומו וכלום לא יעזור, וזו לא גזענות אלא ליברליזם נאור."

בתגובתו המלומדת ביחס ל"חיפוש אחר הגן להומוסקסואליות", אליצור מחבר את ההומוסקסואליות יחד עם "סטיות" אחרות כגון: פדופיליה, סאדו-מאזו ופטישיזם, אשר חלקן אסורות עפ"י חוק, ובכך מפגין הומופוביה מהסוג הקשה והחשוך ביותר: **"כל החוקרים המחפשים אחר הגן להומוסקסואליות – האמר, ביילי, פילארד, לה-ואי – מצהירים בכנות: לא מצאנו גן כזה וכנראה גם לא נמצא, כמו שאין גן לפדופיליה, לסאדו-מאזו, לפטישיזם או לאהבת גויאבות. מדובר באינטראקציה מורכבת של תורשה וסביבה. אווזים, שמוחם פחות מורכב משלנו, בוקעים מהביצה מבלי ששום גן יאמר להם למי להשתוקק, והם לומדים את זהותם המינית על פי מראהו של מי שגידל אותם. רק התינוקות שלנו, לדבריכם,**

⁹ מבוסס על נתונים שנמסרו במסגרת יו"ע "נטיה והטיה – בין פסיכולוגיה לחברת ודת" שהתקיים ב-6 נובמבר 2012.

ננעלו על מיניותם כבר ברחם לפני שאפילו האולטרא-סאונד יכול לגלות מה יש להם בין הרגליים. כמה עצוב, כמה חסר-תקווה, ולמרבה המזל – כמה חסר-שחר."

בהמשך הדברים אליצור עורך אנלוגיה בלתי-רגילה בין הומוסקסואליים לבין פרות ברפת: "תשאלו כל רפתן: פרות שנשארו בלי זכר עולות זו על זו. גנטיקה? תכניסו פר לרפת וכל ה"לסביות" תעזבנה זו את זו. מכאן עשה פרויד צעד קטן לפרות אבל צעד ענק לאדם: כמו המחסומים החיצוניים יש גם מחסומים פנימיים. כשנער חש ששדיים רק מגעילים אותו, כשאישה אומרת שריח של גבר גורם לה להקיא – למה לקבל את זה כעובדת-חיים מוחלטת ולא לברר את מקור הרתיעה? כל אדם מתנסה במהלך חייו בתנודות בטעמו המיני, בתשוקותיו ואפילו בנטיותיו. מניין לקחתם את האחריות להודיע לצעיר הרוצה להשתנות ש"אין שום סיכוי" לשינוי כזה? ומהיכן עזות-הפנים לרמוז שכל המטפלים הישראליים המדווחים בפורומים מקצועיים על שינויים בהעדפות המיניות של מטופליהם משקרים?..."

מעולם לא אירע כזאת בתולדות הרפואה והפסיכולוגיה: בקשה של אדם בוגר, לשנות צדדים באופיו ובתחושותיו הגורמים לו סבל, נתקלת באיום **מבחוץ** על איש המקצוע שלא לעזור לו. להפוך אותו לאישה – בוודאי. לגמול מהתמכרויות, להפיג דיכאון ודחפים אלימים – לכך נוצרה הפסיכותרפיה. לגלות את ההומוסקסואליות המודחקת שלו – אחלה! אבל לחקור (יחד איתו!) את עולמו הפנימי כדי להבין מי הוא באמת ומה הוא באמת רוצה – ממה הפחד? על מה ה"עליהום"?... זה לא מוזר שאיש מכס לא טורח לבקש את המחקרים עליהם הסתמכתי, ושהצגתי בפורומים מקצועיים בארץ ובעולם. אתם, כנראה, אינכם זקוקים לכלי השיפוט המשעממים המקובלים במדעי ההתנהגות: אם המחקר עדכני, אם כתב-העת שפיט, אם המדגם וקבוצת הביקורת נרחבים ואם הסטטיסטיקה קפדנית. מחקרים אלה באים מתחום הגנטיקה, חקר המוח והסקסולוגיה (...). כולם מאשרים שהגמישות המופלאה של המין האנושי חלה גם על ההעדפה המינית, בכל תרבות ובכל גיל (...). ממש נמאס לי לראות צעירים מבולבלים וקרועים ש"מומחה" חסר-אחריות מנסה להפוך חייהם ככביש חד-סטרי. הגיע הזמן להביא את העובדות הקליניות הפשוטות לכל מחפשי-הדרך הללו מבלי שמישהו ינסה להלך עליהם אימים. מגילת העצמאות האמריקנית קידשה כ"אמיתות מובנות מאליהן" את "הזכויות לחיים, לחופש ולחיפוש אחרי האושר". זכויות אלה תפרחנה רק אם נקשיב למה שהמדע ממשיך להזכיר לנו, שמיניות האדם היא דבר מורכב, נפלא, רב-פנים – ותמיד מסוגל להפתיע".

על אהבת גויאבות והכניעה לבינאריות:

יתכן שבדיוק ההפך הוא הנכון. ד"ר אליצור צודק!
ד"ר אליצור צודק בכך שקטרוג של העדפות מיניות שקול לקטרוגם של אנשים שאוהבים לאכול גויאבות, ולא לו שלא.

ד"ר אליצור צודק בכך שהחברה שלנו נכנעת לבינאריות המגדרית שמחייבת לחלק את העולם ל"בריאים" ו"חולים", ל"הומוסקסואלים" ו"הטרוסקסואליים", ל"נשים" ו"גברים". חברה שיוצרת עיסוק בלתי פוסק במיניות ובהגדרתה, בחרדה הכרוכה מעצם קטרוגו של אדם כשונה, ושאיפה מתמדת לחזרה למודל החברתי "הבריא" ההטרוסקסואלי.

נדמה לי שד"ר אליצור אינו עוסק בחופש בחירת הנטייה-המינית. זוהי אמנם הכותרת, אולם נחבאים מתחתיה אוסף של עמדות: גלויות וסמויות, של רבים מאיתנו, אשר שזורה בהם הומופוביה. שכן. כל אחד מאיתנו יכול לבחור את הנטייה המינית שלו. אולם, מוטב לו ולנו שיעשה את הבחירה הנכונה. ואל דאגה! אם לא ישכיל לעשות את הבחירה הנכונה, ד"ר אליצור יראה לו מהי הדרך לעשותה.

נראה שדווקא פסיכולוגים, הם אלה שמנסים לתקן את ההשפעות של אליצור ואחרים על תחושת האשמה הקשה הפוקדת נער – עת הוא מתוודה לנטייתו המינית השונות – אשר אינן אלא תוצר של מציאות חברתית שלא מאפשרת מקום לשונות. או כפי שאמר ווטני (1987/2003), מעטים האנשים בעולם המודרני שבדידותם כה גדולה וכה סודית, כבדידותו של הילד ההומוסקסואל.

ארגון "עצת נפש" – מרכז סיוע והדרכה בנושא מיניות, זהות והתמכרות הוקם בישראל בשנת 2001 ע"י הרב אבינר, ומאגד תחת קורת-גג אחת את שלל הסטיות והמוזרויות, זאת כשהוא כורך אותן יחד עם הומוסקסואליות: נטיה-מינית יחד עם **התמכרות מינית, דחפים ואובססיות, התמכרות לאינטרנט ותקיפה מינית**.

הארגון מציע "טיפול המרה", או כלשונו – "תרפיה רפואטיבית", אשר יסייעו למטופלים דרך "מסע אל הגבריות" לפתח קשרים בריאים עם הגברים בחייהם וע"י כך – להשיב את הנטיה המינית "הנורמאלית" על כנה ולהיפטר מההומוסקסואליות שרודפת אותם. במסגרת תחקיר "עובדה" (וילנאי, 2009), מגולל סיפורם של כמה "מומרים" – ברובם הומוסקסואליים דתיים – אשר עוסקים בצלקות שטרם הגלידו מהחוויה הנוראית בחסותם של מפעילי ארגון "עצת-נפש": רבנים ואנשי מקצוע מפקפקים אשר ברובם חסרי כל השכלה שעשויה להיות בעלת זיקה לעיסוקם, ורובם ככולם מעידים על הישארותה של הנטיה המינית ההומוסקסואלית.

טיפול המרה באמצעות פסיכואנליזה, תרופות מסוכנות המגבירות אסטרואגן / טסטוסטרון בגוף (בהתאמה) ו"שטיפות מוח" ע"י רבנים שונים ומשונים, הוכחו כלא יעילים, מסוכנים ומותרים צלקות בלתי-הפיכות בנפשם של אלו המנסים לשנות את נטייתם, לרבות הרס עצמי, דיכאון וחרדה. לאחרונה התקבל במדינת קליפורניה חוק האוסר על "טיפול המרה" לקטינים. מדינה זו היא החלוצה בנושא זה, מתוך שאיפה להרחבת תחולתו גם ליתר מדינות ארה"ב. חוק זה נתמך בפרסומים רשמיים של ה-APA, לפיהם טיפולי ההמרה לא הוכחו כיעילים אולם כן הוכח הנזק הנפשי שנגרם לחלק מהעוברים אותם: ירידה בהערכה העצמית, פגיעה בתפקוד המיני והזוגי, פגיעה בתחושת הזהות, תחושות בדידות ובידוד חברתי.

בנובמבר האחרון לקחתי חלק ביום העיון: "נטיה והטיה – בין פסיכולוגיה לחברה ודת", אשר התקיים בשיתוף-פעולה של הסתדרות הפסיכולוגים בישראל ועמותת הו"ד¹⁰. בהרצאתו "פסיכותרפיה עם הומואים אשר שונאים את עצמם", התייחס ד"ר מאורר - פסיכולוג קליני, למטופלים שהגיעו אליו לאחר שעברו טיפולי המרה: "לא מעט מהמטופלים הללו הגיעו כאשר הם במצב דיכאוני קשה, עם הערכה עצמית נמוכה ביותר הגובלת בשנאה עצמית ממש, קשיים ניכרים בתפקוד המיני וקשיים ביצירת קשרים בינאישיים. מדבריהם, אשר חזרו על עצמם במספר רב של ראיונות קליניים אשר ערכתי, עלתה בבירור העובדה כי "הטיפול הפסיכולוגי" אשר עברו היווה קטליזטור לשנאתם את מיניותם ואת עצמם".

הבעייתיות היסודית, העומדת לעניות דעתי בבסיסם של טיפולי ההמרה, היא העובדה שרק לכאורה ה"מומרים" מציעים להוציא את ה"מומרים" למסע בדרך אל חיפוש הזהות שלהם. בפועל, למסע העומד בפני המומרים יש יעד מוגדר וברור והוא: לחזור להיות "נורמאלי". במציאות זו, כשהמומר יודע שתכלית

¹⁰ הו"ד – הומואים דתיים (ע"ר). ארגון **אורתודוכסי** שהוקם בשנת 2008 בישראל, המחויב לתורת ישראל ולהלכה. הארגון נותן מענה להומואים דתיים בהדרכת תלמידי חכמים מהמגזר הדתי-לאומי ומהמגזר החרדי, ובשיתוף פעולה עם אנשי מקצוע וחינוך שומרי תורה ומצוות.

המסע היא "להיפטר" מנטייתו המינית החריגה, "החיפוש העצמי" והבנת נבכי הנפש העמוקים של אותו

אדם – נידונו לכישלון.

ארגון "חברותא – הומואים דתיים" אשר פועל בארץ פרסם את ברכתו לחוק שהתקבל בקליפורניה. בעמוד הפייסבוק של הארגון נכתב: "חברותא – הומואים דתיים" (ע"ר) מברכת על החוק שהתקבל היום בקליפורניה, ארה"ב האוסר על "טיפול המרה" לקטינים.

'חברותא' הצהירה פעמים רבות, ובדרכים שונות, את עמדתה לגבי מה שמכונה "טיפול המרה", וכיום מתברר כי היא אינה לבדה במערכה, וכי יש לעמדתנו תמיכה ברורה וחד משמעית. אנו מקווים שחוק דומה לזה יתקבל גם כאן בישראל.

כחלק מגישתנו, אנו בחברותא מכבדים את רצונו של הפרט, אם כך בחר, לנסות טיפולים כאלה ואחרים לשינוי נטייתו המינית. עם זאת, אנו מוצאים לנכון להדגיש ולהתריע כי רבים מחברינו נושאים על גבם צלקות נפשיות כתוצאה מאותם "טיפולים" בדגש על אלו שמתקיימים במסגרת ארגון 'עצת נפש'. אף לא אחד ממאות חברי 'חברותא' הצליח לשנות את נטייתו המינית, למרות שחלק גדול מאיתנו נאבק בעבר בכל מאודו בנטייתו המינית.

המציעים לבחורינו לנסות "טיפול המרה" סוללים להם דרך ייסורים.

אנו ב'חברותא' מאמינים, שאין בנו שום רעה חולה, אלא נבראנו כמו כל אחד אחר בצלם הא-לוה, שנטייתנו אינה משהו שמנוגד להלכה, אלא היא משהו שהחברה הדתית טרם למדה להבין איך מתמודדים איתו. יתר על-כן, דחיקת נטייתו המינית טיפחה משפחות עצובות וחולות, נשים נדכאות וגברים שמתהלכים בתחושת חטא.

אנו מציעים, שבמקום שגורמים דתיים אלו ואחרים ינסו למחוק את דבר קיומנו באמצעות "טיפול" סרק שונים, תמשיך החברה הדתית את מה שכבר החלה לעשות – **להכיל את השונה בתוכה**. נטיה מינית היא לא חטא, ודחיקתו מהחברה לא מקרבת אף אחד לאהבת הא-ל והאדם.

חשוב לנו להעלות את הנושא לפני השטח ולהציב עובדה חד-משמעית: אנחנו כאן, אנחנו עם כיפה, ויותר ויותר הומואים מבית דתי מצטרפים אלינו.

'חברותא' תמשיך להפיץ אהבת חינם בישראל כדרכו של הלל הזקן שאמר: "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הפריות ומקרבן לתורה" (אבות א: 12).

במאמר "תודה לאל, אני כבר לא הומו", (אקהולם, 2012) מצוטט ב"הארץ", (נובמבר 2012), הובאו

דבריו של מושל קליפורניה – ג'רי בראון, במעמד חתימה על התקנה האוסרת טיפולי "הסבה מינית" לקטינים, אשר חזר על עמדת הממסד הפסיכיאטרי וארגונים רפואיים ואמר: "חוק זה אוסר טיפולים לא-מדעיים שהובילו אנשים צעירים לדיכאון ולהתאבדות". ביצר בן ה-35, כה זעם על האיסור שייכנס לתוקפו ב-1 ינואר 2013, שהחליט לקרוא עליו תיגר ולהעמידו במבחן בית-המשפט, בטענה שהוא מנוגד לחוקה: "לו ידעתי על קיומם של טיפולים אלה בהיותי בגיל ההתבגרות, הייתי יכול למנוע מעצמי הרבה דיכאוונות, שנאה עצמית ומחשבות אובדניות".

עוד עפ"י אקהולם, רבים מבין "ההומואים לשעבר" (X-gay) אינם מפרסמים את השינוי באורח חייהם, ונפגשים בסתר בקבוצות תמיכה, שבהם הם מתייעצים זה עם זה כיצד להימנע מפיתויים ולנסות לצאת עם נשים. חלקם מנסים להציל נישואים הטרנסקסואלים ואחרים, מקווים להינשא לאישה בעתיד. יש גם כאלה שמעדיפים חיי התנזרות על מה שנחשב בעיניהם חיי חטא הומוסקסואליים.

עפ"י המאמר, בשנה האחרונה נגרם לשיטה נזק תדמיתי לא קטן, בעקבות התבטאויות של בכירים בקהילה הפסיכיאטרית והדתית. לדוגמה, באפריל האחרון הודיע שפיצר – פסיכיאטר נחשב – כי הוא חוזר בו

ממסקנות מחקר שפרסם בשנת 2001, ובו טען כי יש ביכולתם של אנשים מסוימים לשנות את נטייתם המינית. זאת לדבריו, בשל בעיות מתודולוגיות.

נשיא אקסודוס אינטרנשיונל – הגוף הנוצרי הגדול ביותר למען אנשים הנאבקים במשיכה לבני מינם – הודיע שאינו מאמין שאפשר להיפטר מדחפים הומוסקסואליים.

לדברי חוקר מוח ופסיכולוג באוניברסיטת מישיגן (ברידלאב, 2012) [מצוטט אצל אקהולם, 2012], יש ראיות מוצקות לכך שנטיה מינית מושפעת מגורמים ביולוגיים וסביבתיים. תראפיה שיקומית יכולה לעזור לאנשים מסוימים לשנות את התנהגותם המינית, אבל אין די בכך לקבוע כי ניתן לשנות אינסטינקטים מיניים. שום מחקר מדעי לא הוכיח עד כה שניתן לעשות זאת.

נטיה וזהות מינית, פסיכואנליזה, ומה שביניהם:

כפי שהראיתי בפרק הסקירה, פרויד טבע, במסגרת התיאוריה הפסיכואנליטית שפיתח, את המשולש האדיפאלי (אמא, אבא ובן; או "אלקטרה" המקבילה), אשר עמד בליבו של "**השלב האדיפאלי**" – כחלק מתיאוריית השלבים הפסיכוסקסואליים שגיבש – ומתמקד באזור הארוגני של **איבר המין**. מה שחותם את "השלב האדיפאלי", הוא הזדהות של הבן כבן הארבע עם האב והעצמתו. הזדהות זו תופסת את מקומו של הרצון הקודם של הילד הרך "לסלק" את אביו מחייו, על-מנת שזה לא יסכל את רצונו להמשיך ולחוות קשר דיאדי עם אימו.

חוסר יכולת של הבן להזדהות עם אביו (לדוגמה, במודל של אם פתיינית / שתלטנית ואב כנוע) עשוי לגרום, עפ"י פרויד, **להפרעות בגיבוש זהות ונטיה מינית הטרוסקסואלית** "תקינה" – כפי שמשמע מתורתו – אשר מושפעת במישרין מהתהליך האדיפאלי שעל הילד לעבור באופן תקין. לטענה זו (אשר מייחסת משקל כבד מאוד להתנהגות ההורים בשנותיו הראשונות לחייו של הילד) כמו לטענות רבות אחרות של פרויד, **לא נמצא שום בסיס אמפירי שיאפשר את ביסוסן** (Bell et al., 1981). מעבר לכך, מעניין להביט במשנתו של פרויד בעין קווירית ולגלות עד כמה ההבניה החברתית ובתוכה – משחק התפקידים החברתי שבין המינים שתכליתו לשמור על הסדר המגדרי – מושרשת כה עמוק אצלו עד כדי כך שגם כאשר מדובר ביחסים הומוסקסואליים, אלו נבחנים ב"עין הטרוסקסואלית". אותה עין אשר מחייבת את פרויד לתייג את הפרקטיקה המינית ל"אקטיבים" ו"פסיביים", "נשיים" ו"גבריים". עין דיכוטומית המבקשת שלא לערער על היחס שבין המינים וממנה, איך לא, תתפרש הסטייה במלוא עוזה.

יתכן וניתן להסביר תפיסה זו ביחס לשנים שזו נכתבה. אולם, הנני מאמין כי נכון לבחון האם זו עומדת במבחן הזמן באופן אובייקטיבי, ולא להשתמש בה במידה ומשרתת אינטרס כזה או אחר, כשם שעשה אליצור על-מנת לתמוך בתזה שלו, שאת מקצתה הבאתי לאורך הדיון המקדים, אשר עסק בטיפול המרה.

במאמר: "פרויד ופליס: הומופוביה, אנטישמיות והמצאת אדיפוס" (בויאריין, 2003 / 1997), אשר זכה בפרס Crompton-Noll של ה-MLA למאמר הטוב ביותר בתחום ה-Gay & Lesbian Studies, מגולל בויאריין את סיפור "אהבתם" של פרויד וידידו – פליס, דרך כתבים שונים של פרויד אשר פורסמו שנים לאחר מכן. דרך מסע בין תיאורטיקנים שונים, מביא בויאריין תובנה מפיו של ההיסטוריון הפסיכואנליטי סמואל סליפ, לפיה: "הניסיון האדיפאלי המוקדם של פרויד (כילד) עם אם דומיננטית ואב פסיבי ודאי הביא אותו למסקנה שהומוסקסואליות גברית נגרמת ע"י תסביך אדיפוס בלתי פתור ואי יכולת להזדהות עם האב". התוספת המתבקשת לתיאור זה, עפ"י בויאריין, היא **המסקנה המתבקשת** שאליה הוא מוביל, קרי **שפרויד עצמו הזדהה כ"הומוסקסואל"**. זוהי הדרך היחידה שבה ניסיונו היה יכול "להביא אותו" ל"מסקנה" שכזו.

מהכתבים השונים נראה כי פרויד וידידו – פליס, ניהלו מערכת יחסים של נאהבים. כך כותב פרויד לפליס בסוף המאה ה-19: "אני מצפה להתייחדותנו כלשכך של רעב וצמא. איני מביא עימי דבר מלבד שתי אוזניים פערות ואונה קדמית אחת משומנת לקבלה".

פרשני פרויד השונים, עפ"י בויארין, אשר החלו לאחרונה להתמקד בתכנים ההומוארוטיים של כתביו המוקדמים, משלימים זה את זה ויחד מאפשרים את גיבושה של השערה רבת עוצמה בנוגע ל**שאלת מקורותיו של תסביך אדיפוס**. פרויד ניהל עם ידידו (פליס) מערכת יחסים שאי אפשר שלא לתארה כארוטית ביותר. הם החליפו מכתבים אינטימיים מאוד וקיימו "התייחדות".

בויארין מביא את הערתו הנוקבת של דידיה אנציו לפיה, מכתבי האהבה של פרויד לארוסתו – מרתה, היו "מעין חזרה גנרלית להתכתבות המאוחרת יותר עם פליס". זאת ועוד, בויארין מביא את הראיות המקדימות של אריק אריקסון לנישוי העצמי של פרויד במאמרו משנת 1954 – החלום על הזריקה של אירמה – בו מציג פרויד שוב ושוב את היצירתיות שלו עצמו כלפי התייחדותו עם פליס; הוא מדמין (במודע!) שהוא נושא ברחמו את ילדו של פליס: "לאחר צירי הלידה הנראיים של השבועות האחרונים, הבאתי לעולם פיסה חדשה של ידע". אלמלא כל אותן עדויות אחרות אפשר היה לראות בהתבטאויות אלו, עפ"י בויארין, "מטאפורות (ומטאפורות נדושות) בלבד". אולם, העדויות האחרות מרמזות שטמון כאן הרבה יותר מכך – ואכן יש בהן כדי ללמד על מקורם הבסיסי של אותם אופני ביטוי נדושים עצמם.

בהמשך מאמרו, מביא בויארין ראיות לכך שהמצאת הפסיכואנליזה הייתה קשורה קשר הדוק לדחיית פרויד את ה"הומוסקסואליות" שלו. בשעה שפרויד נאבק עם האמביוולנטיות הגוברת והולכת שלו לגבי פליס והתיאוריות של פליס, ולגבי תיאוריית הפיתוי והתיאוריה האדיפאלית שלו עצמו – מאבק אשר הוא בוודאי היה מטיב לכנותו מבחוץ: "מלחמה בין האיד לבין הסופר-אגו" – הדבר שעמד כל העת על כפות המאזניים היה המתח בין תיאוריה של מיניות שתהפוך אותו להטרוסקסואל ע"י הדחיקת ההומוארוטיות, לבין תיאוריה של מיניות שהפליה אותו בהומוארוטיות, ושעמדה ביחס ישיר לקשר ההומוארוטי עז (גם אם בלתי ממומש).

חשוב לומר כי הכתבים השונים ובהם מוצגות מערכות היחסים האינטימיות ביותר שידע פרויד בחייו האישיים אינם משרתים מטרה של "מציצנות", או חלילה, רכילות. התכלית הנראית בבירור לעין היא הטלת צל כבד על קביעותיו של פרויד ביחס למיניות, לזהות ולנטיה מינית אשר הניחו, עפ"י בויארין, יסודות פסיכואנליטיים בתנועה ההומופובית-אנטישמית של סוף המאה ה-19; "רעיונותיו הבסיסיים של פרויד לגבי ההתפתחות המינית האנושית משמשים מעין מסך או מחשבת כיסוי עבור תכנים נפשיים עמוקים יותר, אך מאיימים מאוד, שפרויד חשף בהיסטוריה שלו עצמו ושהבהילו אותו: התשוקה ל"נשיות", לפסיביות, להיות מושא תשוקתו של גבר אחר, אפילו לשאת ברחמו את ילדו של גבר אחר. המנותח שפרויד חדל לתת בו אמו היה, אם כן, הוא עצמו" (עמ' 285).

"המפנה בחשיבתו של פרויד משקף את הסובייקטיביות של אדם שחווה את המצאת ההטרוסקסואליות בימי חייו והמציא את עצמו כאותו סוג אדם חדש, הטרוסקסואל, על-ידי כך שדיכא את תשוקתו ההומוארוטית. ה"הטרוסקסואליות" כרוכה ברעיון המוזר שגבר "נורמאלי" לעולם לא יחוש תשוקה כלפי גבר אחר" ([הלפרין, 1990] מצוטט אצל בויארין, 1997/2003, עמ' 288).

פרויד אשר חווה את הגדרת ההטרוסקסואליות בחייו, הוא דוגמא אולטימטיבית הממחישה, עפ"י מאמרו של בויארין, מהו כוחן של הבניות חברתיות וכיצד הן משפיעות על מנגנוני הנפש של האדם. כאשר מניחים את התשתית המגדרית ולומדים את "תולדות המיניות" ממחזיקי התיאוריה הקווירית, ובראשם – פוקו ובאטלר, תיאוריות פסיכואנליטיות מסוימות אותן הגה פרויד (לדוגמה, התסביך האדיפאלי)

נראות כמופרכות מיסודן. זאת ועוד, עומדת בבסיסן הבניה מגדרית הטרוסקסואלית מובהקת אשר איננה אלא תולדה של מציאות חברתית.

לפיכך, אין לטעות ולחשוב ש"הטבעי" הוא "החברתי" ו"החברתי" הוא "הטבעי". נכון יותר לזכור, כי הגדרת "הטבעי" חשובה לשלל הטיות אשר יוצרות מיסוך כבד שלא מאפשר לנו להביט בטבע האמיתי. אמחיש את דברי בדוגמה.

כך מתארת רוסי (1976) מצוטט אצל ריץ' (2003 / 1986), חוקרת באוניברסיטת אריזונה, את האמת שלה ביחס למה שמולד בקרב גברים ונשים: "ביולוגית, גברים הם בעלי אוריינטציה מולדת אחת בלבד – אוריינטציה מינית המושכת אותם לנשים, בעוד שלנשים יש שתי אוריינטציות מולדות, מינית כלפי גברים והולדתית כלפי צאצאיהן".

באטלר, בכתביה, עושה גם-כן שימוש בשלב האדיפאלי של פרויד, ובו התקשרות הומוסקסואלית היא חלק מההתקשרות להורה בן אותו מין. התקשרות זו, שאינה מותרת בחברה תהפוך, עפ"י באטלר, למימד אישיותי מלנכולי בלב הזהות ההטרוסקסואלית.

באטלר מאמצת את עיקרי תפיסת המלנכוליה של פרויד בכדי לטעון כי אותו קשר ראשוני-הומוסקסואלי ימחק במציאות, אך **יופנס** ויהפוך לחלק מהמבנה האישי; האובדן, עפ"י באטלר, שלא היה לו אפשרות ביטוי ואבל בעולם, יהפוך לחלק מכונן בזהותם של נשים וגברים.

באטלר טוענת כי גברים ונשים נכרעים לשחק **משחק חברתי**, אשר מעוגן אמנם במבנה העמוק של הנפש, אולם איננו מבנה נתון אלא תוצאה של **איסור חברתי על הומוסקסואליות המוליד את ה"סימפטומים" התרבותיים אותם אנו מכנים: נשיות וגבריות.**

יש התוקפים את המסגרת ההומוסקסואלית דרך התא המשפחתי, וגורסים כי אין זה "טבעי" (מונח מושאל כמובן, כפי שראינו לעיל) לגדל ילדים בבית שבו יש זוג הורים חד-מיניים. יוסיפו ההומופובים ויטענו, כי בליט ברירה יתכן ושתי אימהות לסביות יכולות לגדל ילדים, אולם כשמדובר בזוג גברים – יהיה זה עניין אחר.

מטה אנליזה (Allen et al., 2002) שכללה ניתוח סטטיסטי הבוחן האם נטיה מינית של הורים משפיעה על הילד, העלתה כי: **לא ניכרים הבדלים בתוצאות על בסיס הפרקטיקות המיניות של ההורה. התוצאות מצביעות על כך שהשפעה של הטרוסקסואליות או הומוסקסואליות של ההורה אינה קשורה לכל תוצאה שלילית בהתפתחותו של הילד.** זאת ועוד, ויכוחים על ההשלכות השליליות האפשריות של הורה הומוסקסואל המצוי במשמורת או הסדרי ראייה (לדוגמה, במסגרת של הורות משותפת עם אישה הטרוסקסואלית או לסבית), לא מוצאים תמיכה אמפירית.

הקטגוריזציה הרסנית לא רק משום שהיא תוחמת את "המותר" ו"האסור", את "הנורמטיבי" ו"הסוטה", אלא גם משום שהיא מחייבת אותנו לבחור אל איזה צד משני צידי המתרס אנו משתייכים. ומשביצענו בחירה הרת גורל זו – אין דרך חזרה!

והרי עוד לפני 60 שנה, טבע קינסי את סולמו וגרס שרק קומץ המין האנושי הוא: "או זה – או זה", ורובו ככולו הוא: "גם מזה וגם מזה".

בכתביה של באטלר (1993/2001), מסומן **אידיאל פוליטי**, כפי שמשקף מנקודת מבטה והוא – **זהות ללא עוגן**. פירושו של אידיאל זה, הוא השבתו של חלק מהסדר הישן על כנו. דהיינו, צמצום הקטגוריזציה של ההרגלים והנטיות המיניות של הפרטים בחברה ובכך גם פריצת הנורמה הטרוסקסואלית שבה יש רק מציאות אחת נכונה וליתר – אין מקום.

עם זאת, לצערנו הרב, וכפי שגם מבטאת זאת באטלר בכתביה, אנו חיים במציאות שבה עדיין מתקיים מאבק מתמיד לשוויון זכויות למען אלו שחורגים מגבולות הנורמליזציה ההטרסקסואלית, אשר לדאבונו, טרם הושג.

"אי אפשר לעשות פוליטיקה או מאבק על זכויות בלי קטגוריה בעלת משמעות של ציבור הטוען לתיקון, אולם המעמד של הזהות במאבקים פוליטיים הוא **אסטרטגי בלבד**. אין לראות בזהות האישית או הקבוצתית סימן לאמת, אלא כלי לשינוי פוליטי" (עמ' 15).

הציטוט מפיו של הלפרין אודות פרויד, המובא בפרק זה, אשר חוה בחיי שלו את העולם שלפני הולדתו של ההומוסקסואל, ואת העולם שאחריו ממחיש, לעניות דעתי, את הכוח חברתי העצום ואת השפעותיו על הפרט בכל תחומי החיים; כאשר תחום המיניות עומד בבסיסה של עבודת סמינריון זו.

סיכום:

במסגרת עבודה זו יצאתי למסע, המתחקה אחר שאלות שהמכנה המשותף בין כולן הוא: היעדר תשובה אחת ברורה. עם זאת, מה שכן ברור הוא שהמציאות האנושית מורכבת בהרבה משתי קטגוריות בינאריות של "הומוסקסואל" ו"הטרסקסואל", של "אישה" ו"גבר". יתכן כי זהות מינית ונטיה מינית מורכבות ממרכיבים ביולוגיים: גנטיים והורמונאליים, אולם לא ניתן לבודד אותם באופן סטרילי מיתר ההשפעות הפסיכולוגיות-סביבתיות, משפחתיות, חברתיות ומגדריות החובקות כל אחת ואחד מאיתנו – זאת גם כשלעיתים אין אנו מודעים לכך.

כעת, לאחר שהפרכתי שלל של דעות קדומות ביחס לסטיות – ובעיקר ביחס למה שאינו עומד במרכזו של הקונצנזוס החברתי – אשר הפיגו את הבורות ששוררת אצל רוב האוכלוסייה ההטרסקסואלית, לא נותר לי אלא ליחל לעידן חדש שבו לא יהיה מעניין יותר לדבר על מין ומיניות. נבואה לעידן שבו יתקיים **חופש בחירה מוחלט** לפרט באשר למיניותו, כזה המנותק מאילוצים ומהבניות חברתיות. עידן שבו לארגונים הלהט"בים¹¹ ולארגונים הפמיניסטיים לא תהיה עוד תכלית קיום פוליטית, שכן ההבחנה בין נשים לגברים ובין הטרסקסואלים לבין אלו שאינם, תימחק כליל עד שיהיה נדמה כי מעולם לא הייתה קיימת. עידן חדש שבו הפרט לא ירגיש תחושת מחויבות עמוקה לממש את ההטרסקסואליות שבו ולהדחיק את כל מה שנקרה בדרכה.

זוהי איננה קריאה לכל מאן דבעי "לצאת מהארון", נהפוך הוא. זוהי קריאה לכל אדם לממש את חירותו ובתוך כך גם את חירותו המינית, וזאת מבלי שייאלץ לתת משקל כה כבד להבניות חברתיות מעיקות ואוסרות.

אני משווע לעידן שבו הומוסקסואליות תקבל את אותו יחס שמקבלים שמאליים – הכותבים ביד שמאל. אותם ילדים אשר גודלו לפני כ-50 שנה בידי סגל חינוכי שנהג לדכא את נטייתם לכתוב ביד שמאל ואילץ אותם להשתמש ביד ימין – "היד החזקה", זו שכותבים בה, ובהגיעם לבגרות – נראה כי המאמצים נעשו לשווא, כי הרי שלא ניתן "להיפטר" מהשמאליות. כך, באותו עידן מיוחל, כשנטיה מינית וזהות מינית יהיו על משקל דומה ליד המועדפת לכתיבה, אז ורק אז – יהא זה **חופש בחירה מוחלט** לכל אדם באשר הוא להגשים את כל מאווייו, לא לפחד לשנותם לאורך השנים אם רק יחפוץ בכך, והחשוב מכל – להימנע מקטגוריזציה מאיימת, מתסכלת ומתייגת.

¹¹ לסביות, הומואים, טרנסגינדרים וביסקסואלים

על-מנת לסיים בנימה אופטימית, חשוב לומר כי המסע ההיסטורי שגוללתי בסקירת הספרות מוכיח יותר מכל, את ההתקדמות המשמעותית שעברה החברה המערבית מאוסרנית בעיקרה ועד להפיכתה למתירנית בחלקה. עם זאת, ישנה עוד דרך ארוכה עד שהאידיאל הפוליטי שסימנה באטלר – זהות ללא עוגן – יוגשם.

בדרך אל היעד, עברנו בכמה תחנות ביניים חשובות ולהלן שלוש מתוכן: (1) הורדת ההומוסקסואליות מה-DSM; (2) מגמת עליה במדינות שמכירות בנישואים חד-מיניים: רק בנובמבר האחרון, במסגרת הבחירות לנשיאות בארה"ב, הצביעו לראשונה האזרחים האמריקנים בעד נישואים חד-מיניים והוסיפו את המדינות: מיין, מרילנד ו-ושינגטון לרשימת המדינות בארה"ב המכירות בנישואים של חד-מיניים; (3) ארגונים המסייעים לזוגות חד-מיניים להביא ילדים לעולם במסגרת של הליך פונדקאות או הורות משותפת – לרבות הסדרת המנגנונים המשפטיים לטובת ההכרה הפורמאלית בשני הורים חד-מיניים – כאשר רק אחד/מהשניים הוא האב/האם הביולוגית של הילד/ה; והיד עוד נטויה.

"נכון שהתרבות ההומוסקסואלית תמציא אופנים של התקשרות, מיני קיום, סוגי חליפין בין פרטים שהם חדשים באמת ואינם דומים לצורות תרבותיות קיימות או נסמכים עליהן. אם דבר זה אפשרי, כי אז התרבות ההומוסקסואלית לא תהיה רק מבחר של הומוסקסואלים להומוסקסואלים, אלא היא תיצור גם יחסים שאותם ניתן, בנקודה מסוימת, להעתיק ליחסים של הטרסקסואלים" ([פוקן] מצוטט אצל מילס, 2005).

לאורך כל העבודה תהיתי האם יכול אני להתבונן ולחקור נושא זה מבלי להיות מעורב רגשית? שכן מעצם היותי הומוסקסואל, אין ביכולתי להתבונן על נושא מחקרי זה כבהתבונן הטרסקסואל אשר שונות הנטיה המינית בחברה זרה לו. האם אפשר בכלל להגיע לרמת דיוח הנקייה לחלוטין ממעורבות רגשית? האם הזדהותי עם טקסטים שנכתבו ע"י הומוסקסואלים הינם ראייה לנכונותם? האם בכלל ישנו נכון אבסולוטי? ניסיתי בעבודתי זו לכלל אורכה להתבונן במיניויות דרך פריזמה חובקת כל, באמצעות מאמרים, מחקרים וספרים שונים של פרופסיות שונות אשר דרך כל אחת ואחד מהם מתקבלת נקודת מבט שונה אודות הגורמים לנטיה המינית ולזהות המינית. עבודה זו חותמת את העיסוק שלי בנושא באופן אישי, ומהווה מעין סגירת מעגל לתהליך אישי שהחל אצלי לפני כעשור.

עם היציאה לדרך, ראיתי את פרק הסיכום ככזה האמור לתמצת באופן מדעי למשעי, את עיקרי הממצאים והתובנות שנאספו בגוף העבודה. מפתיע (או שלא), לאורך העיסוק בשלל השאלות של "כיצד מתפתחת נטיה מינית הומוסקסואלית?" ו-"מדוע דווקא אותם אנשים בעלי נטיה מינית הומוסקסואלית הם אלו ש"נושאים" נטיה זו?", הגעתי אט אט למסקנה המרכזית כי העיסוק בשאלות אלו מיותר וגובה אנרגיות רבות במקום שאין הן נדרשות להימצא.

במקום לחפש את "המקור לשונות", מוטב בעיני להתמקד **ביופי שבשונות**, באהבת השונות ובקבלתה. זאת מבלי לנסות להבין כיצד היא נוצרה. אין לי ספק שתהליך זה עשוי להוביל ל**לגיטימציה חברתית** לשונות והשלב המתקדם ביותר עימו פתחתי – **חוסר עניין במציאת השונות**. זהו בעיני, חזון אחרית הימים, אשר יבשר לנו כי הגענו לאחר כמה מאות שנים, ל**אידיליה הנשאפת**. אולם בדרך לאותו חזון, עלינו

לרפא תחילה את החברה שלנו החולה בהומופוביה קשה מכיוון אחד, ובהטרופיליה קשה אף יותר – מן הכיוון השני. כולי תקווה כי מלאכת הריפוי תעלה הילוך ותיתן אותותיה כבר בשנות חייהם של ילדי ונכדיי.

”כאשר בא אלי, ידע את אשר אעוץ לו, ובאמתחתי היתה תשובה אחת אשר יכולתי לתת לו: הינך חופשי, ושומה עליך לבחור, או במילים אחרות – להמציא. שום חוק של מוסריות כללית לא יראה לך את דרכך”.

(סארטר, האקסיסטנציאליזם הוא הומניזם, 1946/1988)

רשימת הפניות לפי ה- ABC / א"ב :

Allen, M., Raymond, W., Gayle, Mae, B., & Burrell. (2002). Interpersonal communication research: Advances through meta-analysis. *LEA's communication series.*, (pp. 125-143). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, xvii, 480 pp.

American Psychological Association. (2008). Answers to your questions: For a better understanding of sexual orientation and homosexuality. Washington, DC: Author. [Retrieved from www.apa.org/topics/orientation.pdf.]

Bailey, J. M., & Pillard, R. C. (1991). A genetic study of male sexual orientation. *Archives of General Psychiatry*, 48(12): 1089-1096.

Bailey, J. M., Pillard, R. C., Neale, M. C., & Agyei, Y. (1993). Heritable factors influence sexual orientation in women. *Archives of General Psychiatry*, 50, 217-223.

Bell, A. P., Weinberg, M. S., & Hammersmith, S. K. (1981). Sexual preference: Its Development in Men and Women. *Bloomington*: Indiana University Press.

Blanchard, R. (2001) Fraternal birth order and the maternal immune hypothesis of male homosexuality. *Hormones and Behavior*, 40, 105-114.

Bradely, S. J., Oliver, G. D., Chernick, A. B., & Zucker, K. H. (1998). Experiment of nurture: Ablatio penis at 2 months, sex reassignment at 7 months, and a psychosexual follow-up in young adulthood. *Pediatrics*, 102, E91-E95.

Cohen-Benahan, C. C., van de Beek, C., & Berenbaum, S. A. (2005). Prenatal sex hormone effects on child and adult sex-typed behavior: Methods and findings. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 29, 353-384.

Gorski, R. A., Gordon, J. H., Shryne, J. E., & Southam, A. M. (1978). Evidence for a morphological sex difference within the medial preoptic area of the rat brain. *Brain Res.*, 148, 333-346.

Hamer, D. H., Magnuson, V. L., & Pattatucci, A. M. L. (1993, July). A linkage between DNA markers on the X chromosome and male sexual orientation. *Science*, 261, 321-327.

Hamer, D. H., Hu, S., Pattatucci, M. L., Patterson C., Fulker, D. W., Stacey S. C., & Kruglyak., L. (1995). Linkage between sexual orientation and chromosome Xq28 in males but not in females. *Nature Genetics* 11, 248 – 256.

Kinsey, A. C. (1948/1998). *Sexual Behavior in the Human Male*. Philadelphia: W.B. Saunders; Bloomington, IN: Indiana U. Press.

LeVay, S. (1991). A difference in hypothalamic structure between heterosexual and homosexual men. *Science*, 253, 1034-1037.

Savic, I. & Lindström, P. (2008). PET and MRI show differences in cerebral asymmetry and functional connectivity between homo and heterosexual subjects. *Proc Natl Acad Sci, USA* 105:9403–9408.

Swaab, D. F., & Hofman, M.A. (1990). An enlarged suprachiasmatic nucleus in homosexual men. *Brain Research*, 537:141–148.

Swaab, D. F., Gooren, L. J. G., & Hofman, M. A. (1995). Brain Research, Gender and sexual orientation. *Netherlands Institute for Brain Research*. The Haworth press, Inc.

Swaab, D. F. (2008). Sexual orientation and its basis in brain structure and function. *Netherlands Institute for Neuroscience, an Institute of the Royal Netherlands Academy of Arts and Science*, 1105 BA Amsterdam, The Netherlands, vol. 105. no. 30.

Zhou, J. N., Kruijver, P. M., Pool W., Hofman A., Gooren, J. G., & Swaab, F. (2000). Male-to-Female Transsexuals Have Female Neuron Numbers in a Limbic Nucleus. *The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism*, Vol. 85, No. 5.

Zucker, K. J., Bradley, S. J., Oliver, G., Blake, J., Fleming, S., & Hood, J. (1996). Psychosexual development of women with congenital adrenal hyperplasia. *Hormones & Behavior*, 30, 300-318.

אליצור, א' (2005). על החופש הלא-טריוויאלי לבחור נטייה מינית. [גרסה אלקטרונית]. אימגו – כתב עת בנושאי תרבות ותוכן, נדלה ב-28 אוקטובר 2012 מ:

<http://www.e-mago.co.il/Editor/science-76.htm>

אקהולם, א' (2012). תודה לאל, אני כבר לא הומו. הארץ, המיטב מעיתונות העולם, עמ' 14.

ארבל, א' (2010). שניים-שניים מאותו מין. מתוך: גיליון מרץ העוסק בנטייה-מינית: ביסקסואליות והומוסקסואליות. גלילאו – מדע וטבע.

באטלר, ג' (1993/2001). *קוויר באופן ביקורתי*. מ. רוזמרין (עורכת). תל-אביב: ליבידו – סדרה לביקורת בהוצאת רסלינג.

בוזוול, ג' (1989 / 2003). מהפכות, אוניברסלים וקטגוריות מיניות. בתוך: י. קדר, א. קנר, ע. זיו (עורכים) ואבישי רוח (מתרגם), *מעבר למיניות – מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית*, (ע"מ 111-134). תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד סדרת מגדרים.

בוירין, ד' (1997 / 2003). פרויד ופליס: הומופוביה, אנטישמיות והמצאת אדיפוס. בתוך: י. קדר, א. קנר (עורכים) וע. זיו (מתרגמת), *מעבר למיניות – מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית*, (ע"מ 272-302). תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד סדרת מגדרים.

גרין, א' (1990/2006) *תסביך הסירוס*. י. בנימיני, ע. צבעוני (עורכים). תל-אביב: ליבידו – סדרה לתרגום בהוצאת רסלינג.

הלפרין, ד' (1990 / 2003). שתי השקפות על אהבה יוונית: האראלד פאטצר ומישל פוקו. בתוך: י. קדר, א. קנר (עורכים) וע. זיו (מתרגמת), *מעבר למיניות – מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית*, (ע"מ 151-177). תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד סדרת מגדרים.

ווטני, ס' (1987 / 2003). משטור התשוקה: מין, שונות וחולי. בתוך: ע. זיו, א. קנר (עורכים) וי. קדר (מתרגם), *מעבר למיניות – מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית*, (ע"מ 217-244). תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד סדרת מגדרים.

וילנאי, א' (2009). גאווה פצועה. [גרסה אלקטרונית]. *עובדה – תכנית תחקירים*, נדלה ב-04 נובמבר 2012 מ:

http://flix.tapuz.co.il/v/watch-3164949-%D7%AA%D7%97%D7%A7%D7%99%D7%A8_%D7%A2%D7%95%D7%91%D7%93%D7%94_%D7%A2%D7%9C_%D7%A2%D7%A6%D7%AA_%D7%A0%D7%A4%D7%A9.html

"חברותא" - [Religious LGBT Community](http://www.facebook.com/permalink.php?id=138865906137115&story_fbid=431012986936). [גרסה אלקטרונית]. נדלה ב-04 נובמבר 2012 מ:

http://www.facebook.com/permalink.php?id=138865906137115&story_fbid=431012986936

561

מילס, ש' (2005). *מישל פוקו*. תל-אביב: רסלינג.

מקינטוש, מ' (1968 / 2003). התפקיד ההומוסקסואלי. בתוך: י. קדר, א. קנר, ע. זיו (עורכים) וישראל מאיר (מתרגם), *מעבר למיניות – מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית*, (ע"מ 45-58). תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד סדרת מגדרים.

”עצת נפש” – מרכז סיוע והדרכה בנושא מיניות, זהות והתמכרות. [גרסה אלקטרונית]. נדלה ב-04 נובמבר

2012 מ: <http://www.atzat-nefesh.org>

פוקו, מי' (1976/1993). ההיפותזה הדכאנית. *תיאוריה וביקורת*, 4, ע"מ 153-160. הוצאת הקיבוץ המאוחד.

פרויד, ז' (1905-1938/2002) *מיניות ואהבה*. ע. ברמן, א. שמיר (עורכים). תל אביב: עם עובד.

קוסופסקי סדג'וויק, א' (1990 / 2003). האפיסטמולוגיה של הארון. בתוך: י. קדר, א. קנר (עורכים) וע. זיו (מתרגמת), *מעבר למיניות – מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית*, (ע"מ 303-328). תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד סדרת מגדרים.

קרלסון, נ' (2007 / 2009). התנהגות רבייה. בתוך: ד. רביד (עורך), *הפיזיולוגיה של ההתנהגות*. (מהד' תשיעית, כרך ב', פרק 10, ע"מ 398-438). האוניברסיטה הפתוחה.

ריצ'י, א' (1986 / 2003). הטרוסקסואליות כפויה והקיום הלסבי. בתוך: י. קדר, א. קנר, ע. זיו (עורכים) וישראל מאיר (מתרגם), *מעבר למיניות – מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית*, (ע"מ 73-102). תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד סדרת מגדרים.

נספח א' – זמרים ישראלים גאים

”תל-אביב, אמצע שנות ה-70, גן ילדים אחד, ליד דיזנגוף סנטר
שעדיין לא היה בתכנון,
מוקף בעצים גבוהי צמרת שענפיהם מצלים על גג אדום...
ריח חמוץ של זיעה, של צבע, של חומר ניקוי חריף בשירותים,
בתקופה של חומרי ניקוי נטולי בושם ולימוניות ומתיקות.
וריח של עץ הדורים בחצר, ושל גשם שהופך את ארגו החול
לבוצי ולמגרש שעשועים מסוג חדש, שונה מזה של הקיץ.
והטעמים. זה של הסנדוויץ' עם ממרח השוקולד או המרגרינה,
בסיבוב השני, כשהשוקולד כבר נגמר.

ושום טעם, בשום מסעדה בעולם, לא יהיה טעים כמו
הסנדוויץ' ההוא, שהכינה רמית, העוזרת, ששמעה בחדר הקטן
בטרנזיסטור שירים שמשכו אותי אליהם, ועד היום אני זוכרת

אבל בפורים, זה של התמונה וכל אלה שיבואו אחריו, התוגה נעלמה ושמחה גדולה הציפה אותי. כאן אני כיפה אדומה. ענוגה ויפה ושפתיה בוקות באודם אדום, ובגדיה אדומים ומבריקים, ונעלי הלכה שלה, נכון, אדומות.

אמא תפרה לי את התחפושת הזו, כי ביקשתי. בזמנים שטלפלא היה הגיבור הכי זוהר בטלוויזיה, והמורה דבי מהטלוויזיה הלימודית לימדה אנגלית או מתמטיקה את הילדים החולים שנשארו בבית ונאלצו לצפות בה, כי לא היה משהו אחר, ודבי וטלפלא לא היו אופציות לתחפושת, שלטו בגן שתי תחפושות. כיפה אדומה לבנות, וקאובוי לבנים. וככה בפורים הגן נחלק לו לקאובויים מסוקסים ולכיפות אדומות מעודנות. בפורים שיבואו אחר כך התחפושות שלי ישתכללו והאופציות יתרבו. מלכת הפרחים, מלכת הכוכבים, מלכת הלילה, מלכת הריקודים ומדונה. ובאותו הפורים, בגן, הרגשתי הכי מלכת הכיפות האדומות. יפה ואדומה, התאהבתי בקאובוי אחד, עם עיניים שחורות בורקות וסנטר מרובע, אבל הוא אפילו לא העיף בי מבט והעדיף לשחק עם הקאובויים האחרים".

(ידיעות אחרונות, "תמונת ילדות", ספטמבר / 2012)

לרגע קטן / עברי לידר

" חבר הכי טוב שלי מהתיכון
חלמתי עליך בלילה
אתה יושב לידי בשולחן הגדול
אני רוצה לדבר ופשוט לא יכול
חלמתי שככה המשכת
יש לך ילדים ובית גדול
אבל לרגע קטן באמצע הלילה
אהבתי אותך יותר מהכל

לרגע קטן באמצע הלילה
אהבתי אותך יותר מהכל
אחר כך הופיעו עוד אנשים
וכמו בחיים הכל הסתבך
וחשבתי אולי בגלל מי שאני
יהיה לי האומץ פשוט לספר
חשבתי שבטח ידעת,
שתמיד הרגשת אותי מסתכל
אבל לרגע קטן באמצע הלילה
חשבתי שגם אתה מתבלבל
שוב לרגע קטן באמצע הלילה
ידעתי שגם אתה מתבלבל
אני לא אגלה בחיים מה למדתי שם
3 שנים לידך
אני לא אנסה להרשים
לכתוב עליך שירים בשפה לא ברורה
אחי לנשק התום, כמה כח טמון
בטיפשות נעורים
אולי הלילה אחלום אנחנו בורחים
עשינו שטויות אז קראו לשומרים
חלמתי שככה המשכת
יש לך ילדים ובית גדול
אבל לרגע קטן באמצע הלילה
אהבתי אותך יותר מהכל
שוב לרגע קטן באמצע הלילה
אהבתי אותך יותר מהכל"

(מתוך: "מישהו פעם", עברי לידר, הליקון, אוגוסט / 2012)